

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN
T.C.ZİRAAT BANKASI
olacaktır

(Basın: 10135 — 127)

25 Şubat 1969

Devlet Nüfus

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Haale

EYLÜL 1968

İÇİNDEKİLER:

- Çocukluk ve Hayvan Adları Üzerine Bir Anket . . . . . T.F.A.
Harput'ta Arap Baba Mescidi ve Efsanesi . . . . . Erdem YÜCEL
Anadolu'da Folklor Çalışmaları . . . . . Vehbi Cem AŞKUN
Konya Yemek Sofrasına Dair Notlar . . . . . Saim SAKAOĞLU
Türkiye'ye Gelen Rumanyalı Folklorcu E. P. Judetz . . . . . İhsan HİNÇER
Âşık RÜZ'nin Esnaf Destanı . . . . . Cahit ÖZTELLİ
Murgul'da Al Basması . . . . . Şahver KAYA
"Denizin Kanı" Romanında İnanışlar ve Efsaneler . . . . . Muzaffer UYGUNER
Milli Folklor Enstitüsü'nün Çalışmaları . . . . . T.F.A.
Kars'ın Kahramanlık Türküleri : II . . . . . Veysel ARSEVEN
Saz Şairleri : Âşık Zâri . . . . . Mahmut İŞİTMAN
İstanbul Bilmeceleri . . . . . Gizan TUNARA
Sivas Çocuk Oyunları : II . . . . . Doç. Dr. Şükrü ELÇİN
Yusufeli'nden Bir Masal : Tepegözler . . . . . M. Âdil ÖZDER

KIZILAYIN ULUSLARARASI BEBEK SERGİSİ — LİSELERARASI HALK
OYUNLARI YARIŞMASI

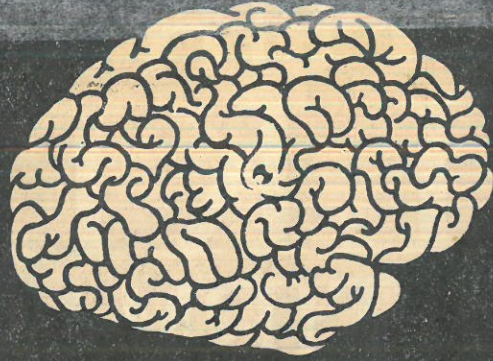
BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 230

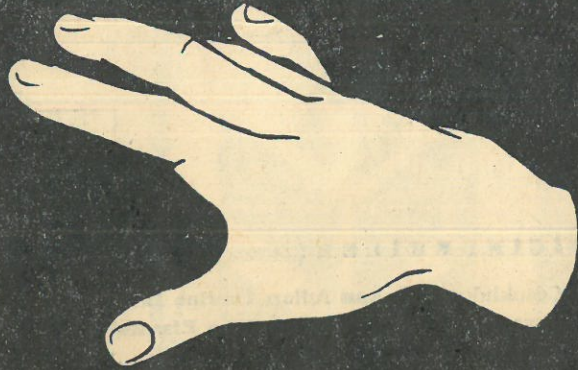
KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Malın tasarlanmasından...

tahakkukuna kadar

her şey kalite için

ARÇELİK

Hergün dünden ilerde

(Yeni Ajans : 5493 — 103)

(Aşağı 11.5 —

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 230

EYLÜL 1968

YIL: 20 — CİLT: 11

Çocukluk ve Hayvan Adları Üzerine Bir Anket

Mecmuamız muharrirlerinden Profesör Fındıklıoğlu'na, dolayısıyla mecmuamıza gelen bir mektubun aslını ve tercemesini neşrediyoruz.

Prof. Z. F. Fındıklıoğlu
Collaborateur de "La Revue Turque des
Recherches Folkloriques."
İSTANBUL

Monsieur et cher collègue,
Le soussigné (professeur de philologie romane) se propose de préparer une espèce de petit lexique comparatif (en tenant compte de la situation dans un maximum de langues et de dialectes européens et non-européens) qui devrait mettre en lumière la grande importance que les cris d'appel ont pour la création et la formation des noms des animaux domestiques (souvent ou d'abord employés comme terme enfantin) : brebis, chèvre, cochon, vache, chien, chat, poule, oie, canard, dindon.

Il se permet de vous demander si vous êtes disposé à concourir au but proposé par une petite enquête sur l'existence et l'usage de ces cris d'appel, enquête à effectuer parmi vos amis ou vos élèves dans quelques territoires du domaine linguistique de votre pays. - Vos réponses ou vos matériaux pourront être transcrits en orthographe normale de votre langue ou transposés en orthographe française avec (en parenthèse) transcription phonétique internationale.

Avec l'assurance que les noms des aimables collaborateurs seront cités dans

le travail en préparation et que ceux-ci recevront un tirage à part de mes études, je vous prie, mon cher collègue, de recevoir mes meilleures salutations.

Prof. Dr. G. ROHLFS
Tübingen Üniversitesi Roman
Filolojisi Profesörü

Türkçesi :

Z. F. FİNDIKOĞLU,
Türk Folklor Araştırmaları Dergisi
Muharrirlerinden
İSTANBUL

Aziz Meslektaş,

Bir nevi küçük mukayeseli bir lûgat hazırlamak istiyorum. Avrupa ve Avrupadışı memleketlerin dil ve lehçelerini gözönüne alacak olan bu araştırma, ehli hayvanların isimlerinin doğuş ve teşekkülünde büyük bir ehemmiyeti olan, ekseriya, yahut en önce çocuk deyişleri olarak kullanılmış çağırma nidâlarının taşıdığı büyük ehemmiyeti ortaya koyacaktır.

Bu araştırma üzerinde dururken yukarıda belirttiğim gayenin gerçekleştirilmesine, memleketinizin birkaç köşesine mensup dostlarınız ve talebeleriniz arasında yapılacak bir anket vasıtasıyla bir yardımda bulunup bulunamayacağınızı sormak istiyorum. Böylece ehli hayvanları çağırma nidâlarının memleketinizde mevcudiyeti ve kullanılışı hakkında bir fikir edinilebilecektir.

Cevaplarınız ve elde edilecek malzeme Türkçenin tabii imlâsı ile, yahut Fransızca imlâsı ile ve parantez içinde olmak su-

Harput'ta Arap Baba Mesciti ve Efsanesi

Yazan : Erdem YÜCEL

Harput'ta Selçuklular devrinden kalma eserlerin şüphesiz ki en ilgi çekicisi Arap Baba Mescitidir. Günümüzde mescit, Yetiştirme Yurdu'nun bahçesinin güney - doğu köşesinde, ovaya karşı, kayalık bir zemin üzerine, kesme taşdan inşa edilmiştir. Yapının özellikle mihrabını süsleyen çinileri, Anadolu Selçuklularının en erken örnekleri arasında sayılabilmektedir.

Giriş yerindeki yarım daire şeklindeki kitabesinden anlaşıldığına göre mescit, Anadolu Selçuklularından Kılıçaslan IV'ün (1261 - 1266) oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev III (1266 - 1281) zamanında H. 678 (M. 1279) yılında yaptırılmıştır. Ayrıca, kitâbede bânisinin Yusuf ibni Arapşah isminde bir kişi olduğunu belirten bir yazı bulunmaktadır.

Mescit 6.50 X 6.50 m. ölçüsünde kare bir plân şekli gösterir. Duvarlardan kubbeye geçiş, selçuklu üçgenleriyle. Yapının önemle üzerinde durulması gereken yeri, tamamen çini ile kaplı, yüksekliği 2.50 m. genişliği de 1.50 m. olan mihrabıdır. Çinilerdeki hâkim renkler lacivert ve firûze arasında değişmekte olup, bezemede geometrik düzene ön plânda değer verilmiş-

retile Milletlerarası fonetik harflerile de kaydedilecektir.

Hazırlanmakta olan araştırmada bu anketeye katılacak araştırmacıların isimlerinin de zikredileceğini, kendilerine de basılacak etütlerin ayrı bir basımının takdim olunacağını bildirmek isterim.

En samimi selâmlarımın kabulünü rica ederim, azız meslektaşım.

Prof. Dr. ROHLFS
* * *

Roman filolojisi ve folkloru profesörünün istediği anket için Dergimiz şu aydınlatıcı izahatı eklemektedir :

1 — Bazı dil âlimleri, hayvan adlarının muhtelif lisanlarda, ilk önce çocukların bu hayvanları çağırma nidâ ve ifadelerine ilgili olduğunu, sonradan bunların hayvan isimlerine inkilâp ettiğini ileri sürüyorlar. Çevrenizde bu faraziye destek olacak kelimeler, hayvan adları var mı? Nelerdir ?

2 — Anket ile alakalı Alman Profesörü misal olarak Fransızcadaki brebis (kuzu), cehèvre (keçi), cochon (domuz), vache (öküz), chihen (köpek) chat (kedi), poule (tavuk).... ilah. gibi hayvan adlarının teşekkülünde Fransız çocuklarının bu hayvanlar karşısındaki ilk nidâlarının izleri bulunduğunu düşünüyor. Böyle bir iz ve tesir Türkçe hayvan adlarında da var mı? En azından ihtimal ve uzak, yakın benzeme olarak düşünülebilir mi ?

3 — Türkçe hayvan isimlerine benzemeyen çocuk çağırış tarzları var mı ? (Meselâ kedi için "pisipisi" köpek için "havhav".... gibi)

4 — Tarafımızdan verilecek konu ile ilgili başka mütalealar... ilâ.

Mecmuamızın okuyucularını, kendileri tarafından soruşturulacak figilileri anketle alakalanmağa davet eder, cevapların dergimizin adresine gönderilmesini teşekkürlerimizle dileriz.

T.F.A.

5 — Anket ile alakalı Alman Profesörü misal olarak Fransızcadaki brebis (kuzu), cehèvre (keçi), cochon (domuz), vache (öküz), chihen (köpek) chat (kedi), poule (tavuk).... ilah. gibi hayvan adlarının teşekkülünde Fransız çocuklarının bu hayvanlar karşısındaki ilk nidâlarının izleri bulunduğunu düşünüyor. Böyle bir iz ve tesir Türkçe hayvan adlarında da var mı? En azından ihtimal ve uzak, yakın benzeme olarak düşünülebilir mi ?

3 — Türkçe hayvan isimlerine benzemeyen çocuk çağırış tarzları var mı ? (Meselâ kedi için "pisipisi" köpek için "havhav".... gibi)

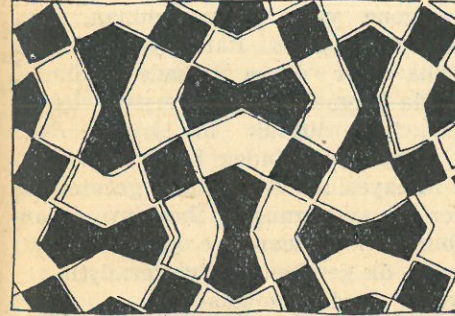
4 — Tarafımızdan verilecek konu ile ilgili başka mütalealar... ilâ.

Mecmuamızın okuyucularını, kendileri tarafından soruşturulacak figilileri anketle alakalanmağa davet eder, cevapların dergimizin adresine gönderilmesini teşekkürlerimizle dileriz.

T.F.A.

kısımda yerde ahşap bir sanduka durmaktadır. Burada yatan, mescit kitabesinde ismi geçen "Yusuf ibni Arapşah" halk arasında da "Arap Baba" ismi ile anılan şahıstır. Arap Baba'nın Harput ve dolaylarında oldukça yaygın bir efsanesi bulunur. Bu efsaneye göre: Harput şehrinin en parlak zamanında, yaz ayları sırasında, şiddetli, dayanılmaz sıcaklar başlamış ve sıcaklık o derece artmıştır ki, topraklar, tepeler çatlamış kuraklık bütün Harput'u kasıp kavurmuştur.

O sıralarda perişan durumdaki Harputlulardan bir kadına gece rüyasında, Arap Baba'nın başını sandukasından çıkarıp dereye atacak olursa, yeniden yağmurların yağacağı, kuraklığın önleneceği söylenir. Bundan sonra kadın aynı rüyayı devamlı olarak her gece görmeğe başlar, aynı sözler kendisine tekrar edilir ve diğer yandan da şehrin perişanlığı bir kat daha artar.

Harput'taki Arap Baba Mescitini süsleyen bir çini.

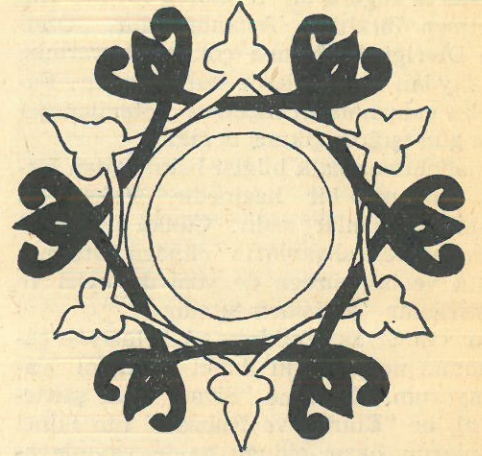
Nihayet kadın, devamlı olarak gördüğü bu rüyaların etkisi altında kalarak, bir gece Arap Baba'nın başını sandukasından alır ve dereye atar. Bunun üzerine birden çakan bir şimşek ile beraber şiddetli bir sağanak bîşlar, sanki gökyüzü delinmiş gibi yağmur yağar, yağar..

Bu defa da şehrin kaderi; yağmurların ardı arkası gelmez, etrafı seller götürür, dikili bir ağaç bile ayakta kalmaz. Diğer taraftan Harputlu kadının rüyasına bir gece Arap Baba'nın kendisi girer ve ona:

— Sandukamdan alıp dereye attığın başımı bana geri ver. Eğer geri vermeyecek olursan, yağmurlar durmayacak ve fe-

laketler bu memleket üzerinde birbirini takip edecek.

Bunun üzerine son derece korkuya ve dehşete kapılan kadın, dereye koşar, Arap Baba'nın başını bulup sandukasına koyar.

Arap Baba Mesciti'ndeki başka bir çini deseni.

Yağmur da bu sırada kesilir, hayat normal akışına döner.

Günümüzde Arap Baba'nın sandukası yeşil bir örtüyle sarılıdır ve eğer örtü ile birlikte kapak kaldırılacak olursa, içinde kemikleri üzerindeki derisi bozulmadan duran 700 yıllık Arab Baba'nın cesedi ile karşılaşılır. Sadece baş efsaneye uygun olarak gövdeden ayrı yan tarafta bulunmaktadır. Fakat cesed üzerinde yapılan incelemeler, her ikisi arasındaki bir nisbetsizlik, başın gövdeye göre biraz daha büyük olduğunu ortaya koymaktadır.

Aynı Mescit'te bulunan ayrı bir desen örneği daha.

Anadolu'da Folklor Çalışmaları

Yazan : Vehbi Cem AŞKUN

Anadolumuzda folklor üzerine en verimli ve olumlu çalışmaları kuşku yok ki Halkevlerimiz yapmıştır.

Sivas'ta değerli bir folklorcu vardır. Bu, öğretmen İbrahim Aslanoğlu'dur. Özellikle Divriği folkloruna çok emek vermiş, pek faydalı derlemelerde bulunmuştur. Fakat bu çalışmaların hiçbirisi istenilen şekilde gün ışığına çıkmış değildir.

Anadolumuz halk bilgisi bakımından bitmez, tükenmez bir hazinedir. Fakat bu konuda çalışanlar azdır. Çünkü yardım görmemekte, çalışanların elinden tutulmaktan ve bu yüzden de yeni derleyici ve araştırmacılar yetişmemektedir.

İki cilt Sivas Folkloru adını taşıyan çalışmamın ne yazık ki ikinci baskısını yapamıyorum. Hatta ne "Sivas halk şairleri" ni, ne "Emrah ve Ruhsatı" nin ikinci baskılarını hazır olduğu halde yayımlayamıyorum. Çünkü maddi gücüm bu çalışmaları yayımlamaya elverişli değildir.

Sivas'ta çok değerli bir vali vardı: Vefik Kitapçığıl. Bu sanata ve bilime çok önem veren değerli idarecimiz Sivas'ta kaldığı süre içinde bu en eski kültür şehrine büyük hizmetlerde bulunmuştur. Bugün Kadı Burhanettin mezarı da onun bir eseridir. Yukarıda adından sözettiğim ve basınımda adı yalnız Sivas ve çevresinde bilinen İbrahim Aslanoğlu'na gereken ilgiyi göstermiş ve yardım elini uzatmıştır. Bugün Muş'ta bulunan Vefik Kitapçığıl Sivas valiliği Halk eğitimi Başkanlığı adına yayımlanan Âşık Seyit Türk hakkında küçük boy, dört formalık kitabın önsözünde şunları yazıyor: "Adanada pamuk, Samsunda tütün, Sivas'ta da şair yetişir. Diyen edip çok yerinde bir söz etmiş. Gerçekten bu beldede saza, söz ve şaire verilen önem yurdun diğer köşelerinden çok farklıdır. Bunun bir nedeni olmak gerekir. Duyguların sazla, sözle, şiirle ifadesi onları duyanların ince sezgişleri, ruh zenginlikleri ve her alandaki hassasiyetleri nisbetinde fazladır. Bu fazlalık Sivas'ta en yüksek seviyededir. Sebepleri daima tabiatın derinliklerinde ve beşerî münasebetlerin içinde aramak yerinde olur. Sivas'ta her söz şiirden, her ses sazdan bir parçadır. Dersek fazla mübalâğa etmiş

olmayız."

Böyle güzel sözlerle devam eden kısa önsözden sonra Seyit Türk'ün hayat hikâyesi anlatılıyor ve deyişlerine geçiliyor. 1911 yılında doğan Âşık'ın deyişleri birer destan uzunluğundadır.

Bir deyişinden örnek sunuyorum :

Âşık mısın gel meydana

Âşık senden hal isterler.

Sırrın deme bu âleme

Bülbül gibi dil isterler.

Ne anne var ne de baci

Yoktur bu derdin ilâci

Sen bir bağı ben bahçeci

Deste deste gül isterler.

Arı isen yolun şaşır

Canın al dağlardan aşır

Her çiçeğin özün devşir

El değmedik bal isterler.

İkinci kitap da aynı büyüklüktedir ve Sivas'ın genç yaşta ölmüş bulunan şairlerinden Külhaşzade Rahmi'ye aittir. Bu şair daha çok divan yolunda yürümüş, bu arada koşmalar da yazmıştır. İçkiye mübtela, fazla duysak bir şairdir. Rahmetli Sivas valilerinden Reşit Akif Paşa'nın himayesinde ve mahallî gazetelerde deyişlerini yayımlamıştır. İbrahim Aslanoğlu bunları derlemiş ve şairin hayatı hakkında da gereken bilgiyi vermiştir :

Yuvamı aradım bulamadım

Döndüm, dolaştım de'li yel gibi.

Sen bir yaz güneşiydin savuştun

Beni bıraktın bir kazel gibi.

Ben bir kuru idim bol ağaçlı

Zümrüt etekli hem yeşil taçlı

Gittin gideli ey güzel saçlı

Kurudum kaldım Çamlıbel gibi.

Sesini duysam Kızılırmak'ın

Binbir gam eder içime akın

O ses senin sesine pek yakın

Ağlatır beni bir gazel gibi.

Umarım ki bu yazım üzerine İbrahim Aslanoğlu, halk bilgisine ilişkin çalışmalarını, her yönüyle bu toprağın folklor hazinesini dile getiren "Türk Folklor Araştırmaları" nda boy verir. Anadolu yazarları tutuktur, gergin değildir. Kendi çevrelerini aşamaz, yurd düzeyine çıkamazlar. Bu bakımdan İhsan Hınçer'in hizmeti büyüktür.

Konya Yemek Sofrasına Dair Notlar

Yazan : Saim SAKAOĞLU

Medeniyetin veya modern hayatın getirdiği yenilikler, eskiden beri sıkı sıkıya bağlı olduğumuz birçok âdetlerimizin yerine geçmekte, onların unutulmasına yol açmaktadır. Her yeniliğin bir âdeti, bir an'aneyi unutturduğu, veya ihmal edilmesine yol açtığı muhakkaktır. Bugün birçok iyi ve faydalı âdet ve an'anelerimiz batının tesiriyle yavaş yavaş terkedilmektedir. En canlı misâli bayramlarda misafir karşılamak ve misafirlige gitmemek için, Batı'da olduğu gibi, bulunulan yerden başka yere bayram geçirme(!) gitmek! Bayrama yakın günlerde gazete sayfaları bu kabil kaçaklar için sığınak yeri vazifesi görecek olan otel, pansiyon gibi yerlerin ilânları ile dolmaktadır.

★

Konya'da da yemekle ilgili bazı âdetlerin yavaş yavaş terkedilmesi, yeni şeklin faydasından çok modernleşme sayıldığı içindir. Yıllarca aynı bulgur pilâvi tepsisine kaşık sallayanlardan şehre inenler, yüksek tahsile gidenler, mahalle veya köye dönüşlerinde yaşlı nine ve dedeleri, anne ve babalarını hâlâ aynı şekilde yemek yerken görünce tenkit etmekten kendini alamamaktadır. Oysa yaşlıların faydalı bile olsa yeni hayata uymaları çok güçtür. Bunun neticesi olarak kişi, çıktığı kabuğu beğenmeyen sümüklüböcek durumuna düşmektedir.

★

Konya'da yemek, tahtadan veya bakırdan yapılmış "SİNİ" ler üzerinde yenilir. Kalabalık nüfuslu evlerde çeşitli boylarda siniler bulunur. O öğünde yemek yiyecek kişinin miktarına göre küçüğü veya büyüğü kullanılır. Tahtadan yapılanlar iki çeşittir. Bir kısmında SİNİyi yerden bir miktar yüksekte tutacak olan altlık SİNİN altına çakılmak suretiyle tutturulur. Bazıları ise, bakırdan yapılmış SİNİlerde olduğu gibi, özel bir althığın üzerine konulur. Seyyar olan bu althıklar genellikle açılır kapanır şekildedir. Özel olarak yaptırılmamışsa telleri sökülmiş elek veya elektrik gelmeden evvel gaz lambasını üzerine koymağa yarayan iskemleler de bu işi görmektedirler. Köylerde ve elektriğin henüz giremediği nadir kenar bağlarda bu

iskemleler her iki işi birlikte görmektedir.

Misafirin fazla olduğu hacı, düğün ve sünnet pilâvi ile iftar daveti gibi hallerde bazı şahısların hayır için yaptırdığı büyük siniler isteyenlere verilir. Ayrıca bazı cami ve mescitlerin de böyle kalabalık toplantılar için alınmış veya bağışlanmış SİNİleri, pilâv kazanları bulunur. SİNİNİN konulacağı yere ucuz bezden yapılan ve "sufra altı" veya "sufra çiti" denilen büyük bir bez serilir ki bununla da ekmek kırıklarının yere dökülmesine engel olunur.

SİNİNİN etrafına yaşlılar, yani varsa nine, dede "Başköşe" denilen ve yemek yenilen yerin meselâ odanın en iç kısmına, genellikle kapıya uzak olan yere otururlar. Diğerleri de yaşlarına uygun olan yerlere otururlar.

Evin en yaşlısı başlamadan hiç kimse yemeğe başlayamaz. Küçüklerin bazı zamansız acıklmaları bu hususiyeti bozarsa da büyüklerin ihtarları hareketin tekrarına engel olur. Sofraya gelen her yemek için bu böyledir. Daima en yaşlı olan Besmele ile yemeğe başlar. Sofraya konulan her hangi bir yemeği yaşlı olan kimse yemeyecekse bile usulen bir lokma alıp diğerlerinin başlamasına imkân hazırlar.

Sofraya gelen sebze, meyva kabilinden olan mevsimlik yiyecekler o mevsim ilk defa yeniliyorsa, ilk defa yediğini hatırlayan "şifa niyetine", dedikten sonra "Eski boğaza yeni taam", der.

Yemek esnasında bir şey için sofradan ayrılan (meselâ : su doldurmaya, tuz getirmeye, eksik olan kaşık vs. almaya giden) kimse biraz gecikirse, sofrada onu bekleyenler şaka olarak "Sol elimiz seni bekliyor" (zira sol el yemekte son derece az hareket eder), "Bayatlı (1) harmanı kaldırdı" gibi sözler yüksek sesle söylenir. Diğer gecikmelere de kullanılan "Köse bübere gitti, yattı gebere gitti" sözünün de söylendiği olur.

Yemeğin sonunda dua edilir. Bu dua, genellikle, "Elhamdülillâhillezi et'amenâ ve sekânâ ve ce'alenâ minel müslimîn" diye başlayan duadır. Duanın sonunda yemeyip gidenlerin (ölenlerin) ruhlarına, kazananların kesesine Halil İbrahim bereketi verilmesi için dua edilir.

Rumanyalı Eugenia Popescu - Judetz

Yazan : İhsan HİNÇER

Romen folklorcularından Bn. Eugenia Popescu - Judetz geçen ay Türkiye'de, özellikle Topkapı Sarayı Müzesinde bulunan ebcetle yazılmış Türk Musikisi belgelerini yerinde incelemek üzere memleketimize gelmiştir. Topkapı Sarayı müzesinde iki hafta kadar çalışan Bn. Judetz, bu arada Türk Folklor Kurumunu da ziyaret etmiş, idarecilerle tanışmış, elemanların çeşitli bölgelerimize ait oyunlarını izlemiştir.

Birkaç gün sonra da Türk Folklor Kurumunda bir seminer düzenlenmiştir. Bn. Popescu - Judetz bu seminerde Halk Oyunlarının sahneye uygulanması konusunda koreografik düzen konulu bir konferans vermiştir. Seminere Kurumun halk dansları öğreticileri ile yardımcıları katılmıştır.

★ ★ ★

Romanya - Bükreş Perinitza Folklor Bale Topluluğu'nun bale hocası olan Eugenia

"Duadan sonra kırk lokma yemek lâzamdır", sözünü bazıları "kırık lokma" diye yorumlayıp tek lokma ile bu işi hallederler.

Sofrayı kaldırmak gençlerin işidir. Çocuklar da leğen, ibrik ve sabunu büyüklerin önünden başlayarak dolaştırırlar. Böylece herkesin eli ve ağzı yıkanmış olur.

Bu arada kahveler de gelir. Büyükler sigara refakatinde kahvelerini hüpürdetirlerken büyüğün yanında sigara içilemeyeceği için diğerleri sadece kahvelerini yudumlarlar.

Bugün, sininin yerini masa; leğen ve ibriğin yerini lavabo aldığından bunlarla ilgili âdetler de haliyle ihmal edilmektedir. Herkesin tabağı ayrı olduğu için yemeğini yavaş yiyen bir yaşlıyı 2. ve 3. yemeklerde beklemek de unutulmaktadır. Yine, sofradan bir an için ayrılanın yemeği de tabağına konulacağı için "Sol elimiz seni bekliyor" kabilinden seslenmeler de tarihe karışmaktadır. Daha acısı, birçok evlerimizde bugün yemek duasını bilen bile kalmamıştır.

(1) Bayat : Konya merkez kazaya bağlı Hatıp bucağının 1965 sayımına göre 259 nüfuslu bir köyüdür.

Popescu Judetz Romanya koreograf sanatının meşhur bir artistidir.

Çocukluğundan beri meşhur koreograf ve öğretmenlerden ders almıştır. Tahsilini Bükreş Felsefe Fakültesinde 1944 - 1948 de tamamlamıştır. Aynı zamanda kendi aartistik faaliyetini de devam ettirmiştir.

1948 - 1950 arasında Bükreş Operet Tiyatrosunda solist dansöz olarak çalışmış, birçok seneler Bükreş Operasının solisti olmuştur. 1950 - 1954 arasında balede karakter danslarında temayüz etmiştir.

Karakter danslarının yanı sıra artistik faaliyetlerini de ihmal etmeden memleketinin her bölgesinde Romen Folklorunu kaynaklarından inceleyerek Roman Millî Dansları ile de meşgûl olmuştur. Bu araştırmaları Bükreş Folklor Enstitüsü elemanı bir profesör ve folk dansları hocası olarak yapmıştır.

1949 da Bükreş Folklor Öncüleri Cemiyeti'ni organize etmiş, burada çocukları yetiştirerek bir süre temsiller vermiş, ufak dansörlerden müteşekkil bir topluluk meydana getirmiştir.

Eşi, uzun bir çalışmanın mahsulü olan Romen Dansları koleksiyonunun müellifi ve Romen Halk Dansları ve Balesinin ileri gelen değerlerindedir. Aynı zamanda 400 kadar dansın izah ve notaları ile tarihçeleri bulunan diğer bölgelere ait dansları da ihtiva eden Romen Halk Dansları mevzuundaki adedi 10 u geçen kitabın müellifi bulunan kocası ile beraber çalışmalar yapmaktadır.

İkisi beraberce Romen Danslarını memleketlerindeki gruplara pratik bir metodu öğretmektedirler. Bu metod kolayca tatbik edilen ve Romen Danslarının tipik hareketlerini ihtiva etmektedir. Karı koca bu metodu millî danslarına tatbik etmişlerdir. Romen profesyonel dansörlerince de itibar edilip benimsenmiştir.

Judetz, 1954 de sahneyi terk ederek kendisini bale hocalığı faaliyetine vakfetti. Halen folk dans grubu Perinitzanın koreografı olarak 1954 senesinden zamanımıza kadar bale hocalığı yapmaktadır.

1950 senesinde kocası ile birlikte Prag Beynelmillel Folklor Festivalinde folklor ve karakter danslarında solist dansör konku-

runda 1 ci mükâfatı kazanmışlardır.

Bale hocası olarak yabancı memleketlerde Perinitzaya refakat etmiştir.

Gruplarda pek çok koreografik yapmış, memleketinin çeşitli mntıklarında millî dansları tatbik etmiş, aynı zamanda Romen Millî Edebiyatından ve mahalli tiyatrosundan alınmış mizahî mevzuları işlemiştir.

Bu dansları yaratabilmek için pek çok zaman memleketinin çeşitli mntıklarına gitmiştir. Böylece topladıklarıyla Romen Dansları için ciddi bir dökümantasyon tesis etmiştir.

Romanya'nın değişik bölgelerine ait danslar :

Moldavi dansı,
Someş mntıkası dansı,
Bükreş mntıkası dansı,
Banat dansları suiti,
Moldeves dansları suiti,
Olteni dansı.

Mizahî danslar ve kompozisyonlar :

Koyunlarını kaybeden çoban,
(3 perdelik millî fars),
Tilki, Olteni dansı.
Dobruca pehlivanı (Dobruca pehlivanlarının güreşi).

Romen kuklaları (torba ve şeytan)

Dört kişi için ufak bale.

İplik bükücüler.

Nişanlılar.

Cuci Bükreş mntıkası maskeli karnavalı,

Transilvanyanın yeni sene kostümleri,

Dragaicele : bütün Tuna kızlarının dans ve âdetleri,

Joc cu maşti din muntenia, Valachie'nin maskeli dansı.

Sihirli flüt.

Diğer milletlerin millî dansları :

Macar dansları, Alman dansları, Polonya dansları, Tatar dansları, Türk Köçekçe ve karşılamaaları.

Eugenia Popescu - Judetz Romen Şarkıyat Cemiyeti azası olarak kendi sanatı dışında Arap harflerini öğrenmiş Türkoloji ve hususile Türklerin hayatını incelemişler.

Uzun zamandan beri Türk tiyatrosu ve şiirinin Balkan memleketleri ile münasebetleri konusunda meşgul olmuştur. Bu mevzuda eski Türk kaynaklarına, dökümanlara, kitabe ve neşriyata dayanarak hususi etüdler ve makaleler neşretmiştir.

Madam Eugenia Popescu - Judetz.

Türk Folkloru ile ilgili olanlar :
Romen memleketinde Türk temaşa sanatının tesirleri,
Dimitri Kantemir ve Türk müziği,
Karagöz'ün Romen kuklalarına tesiri,
Millî Romen tiyatrosunda Türk tipleri,
Eski Romen şehirlerinde Türk kahveleri,
Sayat Nova'nın şiir ve müzik sanatı,
Kafkas ötesi Türk müzik âletleri,
Dobruca'da Türk âdetleri,
Osmanlı musikisi, âşık edebiyatı ve musikisi,

Türk Atasözleri
Türk Halkı köy temsilcileri,
Romen dansları hakkındaki etüdüleri :
Koreografik indeks (ufak lügât),
Koreografinin yaradılışının merhaleleri,
Hakiki folklor ve terkipleri,
Dans toplama metodu hakkında ikazlar,
Ölteni giysileri,
Doiul, Bir Banat dansının izahı.

Bu faaliyetler dışında Eugenia - Popescu Judetz Romen televizyonu ile devamlı teşriki mesai ederek temsiller de vermektedir.

Âşık Rûzî'nin Esnaf Destanı

Yazan : Cahit ÖZTELLİ

Âşık edebiyatı türleri içinde bir de esnaf destanları vardır. Bu destanlar devrin anlayışına göre her esnafın güzelliğini, piri- ni, değerini, çırak güzellerini över. Bu anlayış içinde bazı hikâye ve masallar da çıkmıştır. Helvacı Güzeli, kahveci güzeli gibi.

Manzum olan esnaf destanlarının bazıları mizahî yönden konuyu ele alırlar. Âşık - Şair bütün zanaatlara girer, hiç birinde dikiş tutturamaz. Türü tuhaf hallere düşer, sonunda esnafıktan vazgeçer. Ve "işin en iyisini yine şairlikte" bulur.

Bu destanların bugün için yararlı bir yönü de eski zanaatların türü özellikleri, terimleri ve benzeri durumlarını sanat ve dil yönünden öğretmesidir.

Aşağıdaki "Esnaf Destanı" nın yazarı hakkında yapılmış bir araştırmaya raslaya madık. Bu bakımdan ilk olarak bizim söz konusu ettiğimiz şairi hakkında bilgimiz yoktur. Ancak elimizdeki eserden bazı ip uçları bulmaya çalıştık. Onları bildirdikten sonra da destanını sunuyoruz.

Rûzî'nin bu destanı 35 x 28 cm. büyüklüğünde sağlam beyaz kâğıda basılmıştır. Ayrıca 30 x 23 cm. bir çerçeve çizgi içinde destan otuz iki dörtlüktür. Dörtlükler, kalın çizgilerle ayrılmış dört sütundur. Başında "Esnaf Destanı" yazıyor. Son dörtlüğün altında ayrıca "ÂŞIK RÛZÎ" adı var. Alt çizginin altında şunları okuyoruz :

"Fiyatı 5 kuruştur." "Her hakkı mah-fuzdur, mühürsüz nüshalar sahtedir," "Hilâl Matbaası 492".

"Mühürsüz nüshalar sahtedir" sözünün altında ve tam ortada, birbuçuk santim çapında bir daire içinde "Mehmet RÛZÎ" mührü var.

Bu yazılardan ve son dörtlükteki "Hayırlı sulh ile dünya düzelsin - Alım satım, her iş Hakka yönelsin" misraları ve kullandığı dil ile basimevi harflerinin niteliği gözönünde bulundurularak Âşık Ruzî hakkında şunları söyleyebiliriz :

Âşık Rûzî İstanbul'ludur. Benzerlerine göre oldukça iyi bir kültür almıştır. Destan Birinci Dünya Savaşı sırasında yazılmıştır.

Âşık Rûzî, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında doğmuştur. Şimdiye dek başka eserlerine raslanamamasının sebebi belki de büyük savaşta asker olması ve bir daha geri dönememiş olmasıdır.

On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısı ile yirminci yüzyılın birinci çeyreğinde İstanbul'da Semâî Kahveleri (çalgılı kahveler) çoğalmıştı. Buralarda daha çok Külhanbeyler mâniler ve destanlar söylerdi. Rûzî'nin bu devir içinde yetişmiş olması ve dilinin Semâî Kahveleri edebiyatının dilini andırması dolayısıyla onun bu kahvelerde yetişen âşıklardan olması ihtimali de kuvvetlidir.

Şimdilik Âşık Rûzî hakkında söyleyebileceklerimiz bunlardan ibarettir. İleride bulacağımız eserleri belki daha geniş bilgi edinmemizi sağlayacaktır.

ESNAF DESTANI

*Pazar-ı âlemi dolayan âşık
Meyl eder esnaftan bir dilrübaya
Sen de sev birini, tab'a muvafık
Merakın var ise ahz-u itaya*

*Sahhaf güzelinin tarzi, edâsı
Kitaplara sığmaz methi, senâsı
Her bir fenden müşteriye cefâsı
Bir kütüphaneye olur sermaye*

*Hakkâk güzelidir Firûze hâtem
Mühür, mecmuası aşkıyle âlem
Kazdırır ismini gönline âdem
Taş yürekli olsa basar tamgaya*

*Kâğıtçı güzeli Eser-i Cedit
Bayaz çehresinde yazılı ümit
Kumkuma satarken gösterir divit
Katlanır âşığı öyle cefâya*

*Saatçi güzelin bakup ânna
Her dakika varup gelme yanına
Aldanma akrepli yelkovanına
Saatın bul, yalvarmaya ricaya*

*Kuyumcu güzelin mihekke urma
Bir yüzük taşıdır hüsnünü sorma
Aşkı potasında pek yanıp durma
Ayarı halisdir düşma sevdaya*

*Sarrağ güzelleri mâh pâresidir
Magrur eden anı hep parasıdır
Can nakdi vashının bir çaresidir
Sim-ü zer dâvası girmez araya*

*Aşçı güzelidir veliyinimet
Açıktır sofrası, hazır ziyafet
Eylerse âşığı vuslata dâvet
Söğüş verir sabahleyin gidaya*

*Furuncu güzeli bir taze çörek
Teknesi yanında hamurkâr gerek
Dakik işler yapar, ayrılır kepek
Tuz ekmek kadrini verir hebâya*

*Yemişçi güzeli fındıkcı gibi
Tek - çift mi oynanmış, satar leblebi
Çok elma yemişmiş kızarmış lebi
Şeftali kirası çıktı bahaya*

*Şekerci güzeli badem ezmesi
Pek tatlıdır oturması, gezmesi
Olmasaydı bal yemenin bezmesi
Hazır idi şirin canım fedaya*

*Helvacı güzeli, şekerlemeli
Pişmanî olmayan her gün yemeli
Mahallebiciye, sütlaç, demeli
Tatlıcı güzelin kat bu araya*

*Bakkal güzelinin bakup yüzüne
Aldanma gel, yağlı ballı sözüne
Aklın koyup terazinin gözüne
Alıkor, dükkâna eder sermaye*

*Kasap güzelinin yüzüme işi
Kıyar tatlı cana gerdan kırışı
Kanlı bıçaklıdır alış verışı
Satır atar Karaman'a, Konya'ya*

*Tütüncü güzelin keyfi var elbet
Sarmaya kıyılmaz, istemez mihnet
Şive, cilve iste, al paket paket
Parası peşindir kalma ferdâya*

*Kahveci güzeli şekerli, sade
Bir içim su gibi tarz-u edâda
Tâbi müşteriye, taşkın üstada
Alışkımdır merhabaya, cabaya*

*Bezzaz güzelinin kumaşı taze
Hazır müşteriye elde endâze
Âşık ol, ismini deftere yaza
Basma parasını çalış edâya*

*Terzi güzelinin diktiği dikiş
Muhabbet ipliği sökülmez imiş
İğnesi başında, biçimli gidış
Geyinir kuşanır başlar edâya*

*Berber güzelinin ayna cemâli
Ustura cebinde var mekri, alı
Yanılıp eline verme sakalı
Bir kılı kırk yarar, söyler ustaya*

*Haffaf güzeline olup sergerdan
Hüsnüne mest olan âşık-ı nâlân
Yan çizmesi var ha, sakunsun aman
Bir çarık geydirir, başlar cefâya*

*Sarac güzelleri âşık aldatır
Va'd-ı vuslat eder, eyer boşaltır
Bazı kaltak satar, dizgin uzatır
Bazı da gem taksan, gelmez imlâya*

*Hallac güzeline atılıp varma
Pamuklu beline kolunu sarma
Sakın çomağından, başını yarma
Kiriş takup çek yayını, vartaya*

*Muytab güzelinin koltuğu kaba
Hem önden gidermiş hem arka yana
Kırsa kösteği demez merhaba
Bir ip dahi vermez yanlış abaya*

*Dülger güzelinin önlüğü eğri
Kendine yontarmış daim keseri
Çatal çekişlidir, aman, ekseri -
Mihlayup aşkına, çeker belâya*

*Halıcı güzeli bir taze model
Esnaf içre bir çiçektir bîbedel
Eskisi antika, tazesı güzel
Yayıldı şöhreti dâr-ı dünyaya*

*Kalaycı güzeli sığar bacağı
Çıkarır meydana siyahı, ağı
Pamuk desteleyüp üfler ocağı
Çalkadıkça çamur atar her câya*

*Demirci güzeli bir yalın ateş
Ne örs yüreklidir ol mâh-ı dilkeş
Körükler ocağı, istemez bir eş
Saçar kıvılcımlar ehl-i sevdaya*

*Debbağ güzelinin bakma haline
Açık bacağına, peştemalına
Meşin derisine, sakat kalına
Ahevren pîrine başla duaya*

*Canbaz güzelinin nazlı reftârı
Râm eder serkeşi, tatlı güftârı
Tek durmaz, çifteli tarzı, etvarı
Kıç atar, tay satar, bakar bahaya*

*Tulumbacı güzel, âfet mi âfet
Yanık yüreklere taze hararet
Soyunmuş geliyor hazır mı vuslat
Ateşli narası çıkar semâya*

Al Basması

Yazan : Şahver KAYA

Morgul'da albasması hakkında halk arasında yaygın olan inanış şöyledir :

Kadınlar doğumdan sonraki kırk gün içinde geceleri yalnız bırakılırsa al basabilmiş. Bu yüzden mecbur kalınmadıkça, yalnız bırakılmaz.

Kazayla bir tarafı yanan ve bu yüzden hasta yatanlarda da al basması olurmuş.

Al basınca, insan tıpkı ağır basan da olduğu gibi korkunç rüyalar görmüş, terler, ağzı burnu köpürürmüş.

Al basmasını önlemek için şu tedbirler alınır.

1 — Yalnız yatmak mecburiyetinde kalan loğusaların, yastıklarının altına; Kuran, tabanca ve bıçak konur.

2 — Karyolanın ayak ucuna süpürge dayatılır.

3 — Loğusa kadın kırmızı birşey giyemez, siyah veya mavi giymesi iyi sayılır.

4 — Yatağın etrafına bir ip gerilir.

5 — Yatağın etrafına balık ağı asılır.

6 — Maşayla sobadan çıkarılan köz loğusanın yatağı etrafında üç defa doluşturılır. Bu sırada dikkat edilecek şeyler vardır. Dolasmaya belli bir noktadan başlanır. Tekrar o noktaya gelinceye kadar, dolaştıran kişi "Aliyi gördün mü" sözünü üç defa söyler. Yine kendisi o noktada "Görmedim" der. Aynı hareket ve sözler üç defa tekrarlanır. Böylece dokuz defa "Aliyi gördün mü?" diye sorulup üç defa, aynı noktada "görmedim" cevabı verilmiş oluyor.

*İkmal et noksanı, varsa insafın
Yazılsun senin de güzel evsafın
Kalmasun gönlü de başka esnafın
Hatıra geleni çektim imlâya*

*Hayırlı sulh ile dünya düzelsin
Alım, satım, her iş Hakk'a yönelsin
Otuz iki esnaf hep şevka gelsin
RÜZİ'ya, destanın çıksın bahaya*

Sözlük :

Pazar-ı âlem : bütün çarşı, pazar; **Meyl etmek** : gönül vermek; **Dilrûba** : gönül alıcı; **Tab'a muvafık** : isteğe uygun; **Ah-zu ita** : alış veriş; **Sahhaf** : kitapçı, sahaf; **Fîrûze** : gök rengi değerli bir taş; **Hakkâk** : mühürçü; **Hâtem** : yüzük; **Mecmua** : hep, bütün; **Tamga** : damga; **Eser-i cedit** : eskiden bir çeşit kâğıt adı; **Kumkuma** : mürekkep hokkası; **Divit** : hokka ve kalem bir arada bir yazı aracı; **Ân** : güzellik; **Saatın bul** : uygun zamanı bul; **Mihekk** : altının ayarını bildiren taş; **Urmak** : vurmak; **Hüsnünü sorma** : güzelliğini sorma; **Mâh paresi** : ay parçası; **Can nakdi** : can parası (eski bir deyim); **Vasl** : kavuşma; **Sim-ü zer** : gümüş ve altın; **Veliy-nimet** : yiyecek veren; **Gıdaye** : yemek olarak; **Hamurkâr** : hamur yuğuran işçi; **Dakik** :

ince, un; **Tuz ekmek** : minnet, iyilik etmiş minnet; **Kadir** : değer, kıymet; **Hebâ** : boşa havaya; **Leb** : dudak; **Pişmani** : tel helvası; **Ferda** : yarın, veresiye; **Tarz-u edâ** : naz, edâ; **Taşkın üstağ** : zorba müşteri; **Bezzaz** : bez satan esnaf; **Endaze** : eskiden bir uzunluk ölçüsü; **Yaza** : yazasın; **Edâ** : ödeme; **Cemal** : yüz güzelliği; **Edâ** : naz; **Mekr** : hile; **Al** : hile; **Haffaf** : kavaf, kunduracı; **Sergerdan** : başı dönmüş; **Aşık-ı nâlân**; yanık aşık; **Sarac** : eyer vesaire yapan esnaf; **Va'd-ı vuslat** : Kavuşma, buluşma sözü verme; **Eyer boşaltmak** : atın üzerinden eyeri almak; **Kaltak** : at eyeri; **Dizgin uzatmak** : atın gemini boş bırakmak; **Gelmez imlâya** : yola gelmez; **Hallac** : pamuk atan esnaf; **Kiriş** : Hallaç yayının iki ucu arasına gerilen bağırsaktan tel; **Muytab** : kıldan örülme işler yapan esnaf, mutaf, urgancı; **Bir ip dahi vermez yanmış abaya** : aşıkına hiç aldırış etmez; **Bibedel** : paha biçilmez, çok değerli; **Dâr-ı dünya** : bütün dünya, dünya evi; **Cay** : yer, mevki, mahal; **Yalim** : kor; **Mâh-ı dilkeş** : gönül çeken ay, sevgili; **Dabbağ** : dabak, deri işleyen; **Ahevren** : dabak esnafının piri; **Canbaz** : at alıp satan esnaf; **Reftar** : salınarak yürüme; **Râm etmek** : emrine almak; **Serkeş** : başkaldıran, âsi; **Güftar** : söz lakırdı; **Etvar** : tavırlar, davranışlar, **Âfet** : felâket ,yakıcı güzel.

s: 5061-5063

Yazan : Muzaffer UYGUNER

Tarık Dursun K., Denizin Kanı adlı romanında (1) bir çok halk deyimi ve atasözünü kullandığı gibi bazı inanışlara ve efsanelere de yer vermiştir. Bu yazımızda, romandaki kullanım sırasına göre bunları belirtmeğe çalışacağız. Roman, Bodrum dolaylarında geçmektedir.

1. Bir alakaş vardır romanda, uğursuzluk getirdiğine inanılmaktadır. "Bir ala kuştı, gök kanatları ikişer kulaçtan uzundu; ağzından alev fışkırdı; Kara Adanın üzerinden kalkmış, döne dolana evlerin kırmızı kiremitlerine sürtünerekten; önce soluksuz, sonraları yırtınan bir sesle akıyor, kaşla göz arasında yine denizin mavi ışığına kaçıyor" "Öğleye doğru ala kuşun sesi soluğu dindi: kasabanın üzerinde dolanmayı bıraktı, ağırdan kanat vurup Kara Adaya çevrildi gitti. Evlerin kapılarına çıkan kadınlar konuşmadan birbirlerinin yüzlerine baktılar. Göbeklerinin ta ortalık yerine buruk, yeşil bir korku çöreklenmişti. Sus pustular, çocuklar ağlamıyorlardı; ala kuşun sesini duyan başıboş sokak köpeklerinin her biri bir kovuğa sınımtı" (s. 7 - 8).

2. Kara Adada deniz kızları vardır. "Derler ki; yüreklerine kötü cinlerin çöreklenmiş çirliçirli deniz kızları; Kara Adanın açıklarında geceleyin dört dolanır, duymamış inanmamış motorcuları işmar edip tatlı türküler, öpücükler gülüşlerle sevilmeye çağırırlar. Derler ki; yılda iki kez, bir ilkyazda, bir de güzün ayın tam dolun olduğu günlerde, kötü cinli deniz kızları iyiden iyiyeye çıldırırlar, Kara Adadan açılabildikleri kadar açılırlar; deli bir hızla denizin yüzünde koşarak motorla bir günde alınacak yolu bir saatte aşarlar, yabancı motorların önünde dururlar" (s. 18 - 19). Bu deniz kızları efsanesi daha devam eder romanda. "Hiçbir bildik kokuya benzemeyen", "baygınsı, delimsirek, kanı firdolayı eden bir koku" ları vardır bu kızların. "Bu kokuyla motorcuların kanlarını köpürtüp yüreklerini bağlarlar, gözle-

(1) Tarık Dursun K., Denizin Kanı, roman, Cem Yayınevi, İstanbul 1968, s. 331.

rini perdelerlermiş". Tarık Dursun, böylece anlatır bu efsaneyi, onun büyülu havasına kendi dilinin de şiirini katar.

3. Tarık Dursun, bir başka yerde dünyanın ve Ege Denizinin yaratılışı ile ilgili bir efsane daha anlatır. "Ve Tanrı dünyayı altı günde yarattı ve altıncı günden sonra gelen o yedinci günde dinlenmeye durdu. Ve elleri dünyamızın çamurlarından vicik vicikti, arınıp yağmak için su arandı ve ellerini koskocaman açıp, gökyüzünden dünyaya uzattı: su olsun dedi, su oldu ve Tanrı kocaman ellerinin dünya çamurlarını Ege Denzinde yıkadı ve uçsuz bucaksız su denizi tuza kesti ve yüzünde binlerce adacık oldu. Ve adacıkların üstünde yeşil otlar bitti, ağaçlar fışkırdı, toprağın karnı gebelendi" (s. 40)). Bu Ege Denzinin yaratılışı efsanesidir. "Ve suların altında yeniden hayat oldu, başka suların altında yeniden hayat oldu, başka denizlerle bitişirdi ve kendi içlerindeki deniz hayvanlarını bu yeni sulara taşıdı. Ve Tanrının gözlerinden irak, eski suların hayvanları bu yeni sulara karargâh kurdular". Ve Tarık şiirli anlatışı ile bitkilerin hayvanların adlarını sayarak hayatın başlamasını anlatıyor. "Ve Egeye adamoğlu geldi; fki ayak üstünde duran, sürünmeden yürüyen, oradan oraya giden, herşeye her canlıya ilgi duyan, durmadan yiyen, ısran çiğneyen, konuşan, düşünen, aç, obur adamoğlu ve adamoğulları geldiler. Ama daha ateşi ve şavkı bilmiyorlardı, çiğ yiyorlardı ve bu yüzden öldürmeyi ve kan akıtmayı bilmiyorlardı". Ve sonra cin tayfasından ateşi öğrendiler.

4. Sonra bir düğün geleneği. Gelin ata biner ve kasabanın en yaşlı kadını, atın kuyruk tellerinden bir tel koparır, yularla üzenginin arasından birer taş geçirir ve der ki: "Güveyi geline işte böyle bağlansın, sınımsız bağlansın" (s. 97).

Bir de para serpmeye geleneği var. Güveyi, gelin kapıya gelince "birikmiş doluyla bozuk paraları damdan aşağı saçıp savurdu" (s. 97).

Tarık, gelin hamamı geleneğine de değinir bu arada. Bir de türkü metni verir. Gü-

veyinin traş töreni anlatılır, güveyinin eski elbisesinin fakire verilmesi belirtilir.

5. Sevgiyle ilgili bir efsaneyi anlatıyor Tarık Dursun. Velidağın tepesinde cinler tayfası yaşarmış. Hepsinin atası, cinlerin en ulusu, yüreklerine sevgiyi salmamıştı daha. "Yattığı katı kayanın altındaki toprağı eşelemiş, kırk kilit vurduğu sevgiyi o kutuya saklamıştı. Bazı bazı canı çektiğinde, çevresinde hiç bir cin yokken toprağı eşeliyor, kırk kilitli kutuyu çıkarıp kıyasından köşesinden, açmadan sevgiyi göz-lüyordu. Bir doygunluk, bir yumuşaklık çöküyordu üstüne, tutkunlaşıyordu". (151). Sonunda bu kutu da ele geçiyor. "Ama ne saklı kalmış ki? Cin atası kırk kilit değil, bin kırk kilit de vursa, günü gelince sevgi bilinecekti. Ata cin, bir gün Velidağındaki konaklığında bir tanış cin atasını görmeye yeryüzünün öbür ucuna gittiğinde, kırk kilit vurduğu o saklı kutusunu taş yastığının altında unuttu. Civan bir er cin onu nasılsa ele geçirdi, kilitlerini bir bir çözdü, içindeki sevgiyi aldı. O sıra bir dişi cin geçiyordu, gördü de durdu. Er cin sevgiyi dişi cine verdi, dişi cin de bir başka cine, o bir başkasına, o başkası yine bir başkasına.." (s. 151). "Derler ki; sevgi bir anda o ara pay edildi, bitti. Duyan cinlerin çoğu yetişemedi, işte o yetişemeyenler sevgisiz kaldılar, kötü cin oldular, böylece cinler iki tayfaya ayrıldılar". Ata cin gelince, "er cini Velidağından koğdu, kartal yaptı ovaya. Dişi cini de oracıkta yüreksiz bırakıverdi. Göğüs kafesinden aldı yüreğini, elinde kuş gibi çırpınmasına aldırmadan Velidağının en tepesinden Ege denizine fırlattı. Yürek sulara düştü, dibe ağır ağır indi. İnerken yapışkan, sıvışık, kaygansı kanı tomuruyordu. En dipte dertop sünger oldu. İlkyazın ortalarında, her yıl deniz çiçekleri gibi açtı durdu" (s. 152). Böylece, süngerin oluşum efsanesini de öğrenmiş oluyoruz yazardan.

6. Romanda, ölümle ilgili bazı gelenekler de verilmiştir. Akşam üzeri yenen ölüm yemeği (s. 171). Sonra kadınların bir odaya çekilip söylemeleri. Gömme töreni v. b.

7. Ateşin yayılışı ile ilgili efsaneyi anlatıyor Tarık Dursun. Ateşi insanlardan gizleyen adamoğluna karşı öbürlerinin savaşı, ateşe giden yoldaki kayanın parçala-

nışı cinlerin ateşi vermemeleri, sonra da acıyı vermeleri. Bu, bilindiği üzere Prometheus efsanesi ile ilgilidir ve bizim halkımız arasında yaşayanıdır. "Zincire Vurulmuş Prometheus" adlı eser bu efsane üzerine kurulmuştur.

8. Romanda bir de "Ay" ile ilgili efsane var. "Derler ki: Ay tanrıça kıl pranga iki ak atın çektiği arabasında doğudan yük selerek geceye gömülmüş göğü bir baştan öbürüne gezmeye çıkar. Karalarda kurdun kuşun dalın yaprağını; denizlerde aktinyaların, esmer yosunların, lapinaların medüzlerin, denizkızlarının suskunladığı bir sırada sevdalısına usul usul soku-lup, yavaşır. Derler ki, Ay tanrıçasının vur-gunu Velidağdaki bir mağarada uyanılmaz uykularda yatmaktadır" (s. 198). "Tan yerinin sabah öncesi kızarıklığı, Ay tanrıçasının kızkardeşidir. İki yağız atı; parıltı ile kıvılcım gecenin bitimine yakın kızgın arabasına kendiliğinden koşullurlar, Velidağının ardından yola çıkarlar. Tan yerinin sabah öncesi kızarıklığı, iki atlı arabasıyla Velidağının çevresini bin kez dolaşır" (s. 199). Bir de Çolpan vardır, Akşam yıldızıyla çekilir hep. Tan yerindeki sabah öncesi kızarıklığının sevdalısıdır Çolpan. Kışın görevcidir, hiç yerinden kıpırdamaz, uslu uslu oturur. Yaz geldi mi delirir, orman perilerini, deniz kızlarını oynuncak eder kendine. Günün sıcaklığını ha berleyen bir de köpeği vardır, küçük yıldızlar korkarlar ondan (s. 199). Ay tanrıçasının vurgunu hiç uyanmaz. Ay tanrıça, ağlar bunun için. "Geceleyn otlar üzerinde biriken, sabahlara inci taneleri gibi parlayıp tüylü ot yapraklardan sessizce toprağa sü-zülüveren çiğ, Ay tanrıçanın gözyaşlarıdır" (s. 199). Ay tanrıça, sevdalısı uyan-sın diye cinlere yalvarır, cin tayfası da denizaltı cinleri ile sözleşip "el ele verip hem denizin altından, hem yerin altından dünyayı sararlar.. Dünyayı öylesine tutup sarsarlar ki, toprak yarılar, evler yıkılır, ağaçlar köklerinden sökülür; insanlar ölür, havada uçan kuş pat diye yere baygın düşer, ormanlar tutuşur, hayvanlar çil yavrusu gibi dağılır; deniz köpürür, yanardağlar yeni baştan ateşlenir, kızgın lâvlar fıskırtır; karalar denizlere doğru akar, denizlerin ortasında yeni karalar biter. En çok da Egeye kötülüğü dokunur. Çünkü sevdalı Velidağdaki bir mağara-

da tutsak uykusunu uyumaktadır; çünkü Velidağı, Egededir" (201). Tarık, böylece, deprem efsanesini vermektedir.

9. Denizler Tanrısı Poseidon ile ilgili efsaneyi de buluruz romanda. "Deniz dibi cinlerinin atası, ulu, kocaman bir cindir. Kırmızı sakallı, çok saçlı, masmavi Ege gözlüdür; öyle derler. Denizlerin yedi kat derininde pırl pırl yanan altından bir sa rayda oturur. Sözü, söyleyişi çekilir, yavuz bir cindir. derler. Rüzgârdan hızlı koşan, tunç nallı atları arabasını dalgalar üzerinden uçura uçura çekerler. Elinde gücünün işareti üç dişli çatalıyla denizlerine dilediğini yaptırır, dilediğini işler. Bir işaret etti mi; fırtınalar ayaklanır, boralalar delirir, kayalar parçalanır. denizin yedi kat dipleri gümbürder. Bir baksa yeter: sular yatışır, denizler durur; fırtına, bora susar, çalkantı diner". "Sırma saçlı, papatya gözlü, buğday derili iki kızından biri Akdenizde oturur, bir de Okyanuslarda. Kışın ata cin kızlarına konukluğa gider, yaz döneminde kızları sırayla ona konuk gelirler, Egeyi şenlendirirler" (s. 223). "Derler ki: Ata cinin karısı cin tanrıça, vakti zamanında bir adamoğlunun kızydı. Ata cin onu Egenin bereketli kıyılarında birinde, bir gece, gül parmaklı şafak öncesinde, Ay tanrıça yeri göğü aydınlığa boğarken denizde yıkanır gördü" (s. 224). İki kızları oldu, bunlar kızıoğlan kız kaldılar, kimselere varamadılar. Anadan gelme adamoğluluk onları çekti, yaza baba sarayına konuk geldiklerinde hiç boş durmazlar, süngere inenler bunlardan korkar. Hiçbir vakit erkeğe doymaz onlar, süngercileri delirtir, oynaş tutar, üzerlerine çekip kan getire getire öldürürler. "Gözlerini dört açmış iki tanrıça kız, memelerini dimdik tutarlar, sulara üflerler. Solukları güneş çarkı gibi suları renklendirir; bir türkü olur, süngercinin kulağına erişir. Elllerinde bilinmez çalgılar uzun, dalparmaklarıyla dokunurlar, tatlı, baygınsı bir ses verdirirler. Öyle akçıl sedef gibi. (s. 226). Deniz kızları ile ilgili efsane daha sonraki sayfalarda da sürüp gider (s. 258 - 260).

Efsanelerin edebiyat yapıtlarımızda kullanılması, böylece edebiyatımızın süslenip zenginleştirilmesi elbette iyidir. Tarık Dursun K., **Denizin Kanı** adlı bu romanında, bu efsaneleri, roman olaylar zincirinin

Bize gelen KİTAPLAR

● Kâzım MİRŞAN : "Türk Metriği". Konu hakkında geniş bilgi ile İngilizce ve Almanca izahat verilmiştir. Edinme adresi : Tümen Kırtasiyeevi, Atatürk Bulvarı, No. 60, Yenışehir - Ankara. Tarihi resimli belgeli kuşe küvertli, bez ciltli. 20 x 14 Cm. boyunda, 94 sayfa, 60 lira.

● Prof. Dr. A. AFETİNAN : "Mimar Koca Sinan". Hayatı, eserleri, içindekiler, önsöz, giriş, bibliyografya, indeks, resimler. 44+88 sayfa, 25 x 17 boyunda, fiatı yazılı değil, Türkiye Emlâk Kredi Bankası Yayını. 3.

● Ord. Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER : "Lokman Hekim". Lokman Sağlık Yayınları : 8. 17 x 12 boyunda, 34 sayfa, 250 kuruş.

● İsmet Zeki EYÜBOĞLU : "Divan Şirinde Sapık Sevgi". Okat Yayınevi, P. K. 1047, İstanbul. 20 x 14 boyunda 112 sayfa, 5 lira.

● Erskine CADWELL : "Yalnız Geçen Gün". Hikâyeler. Varlık Büyük Cep Kitapları : 270. 12 x 17 boyunda, 72 sayfa, 2 lira.

● DOSTOYEVSKİ - Mehmet ÖZGÜL : "Yeraltı Dünyası". Roman. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı : 139. 12 x 17 boyuda, 160 sayfa, 4 lira.

● Yaşar NABİ : "Romen Hikâyeleri Antolojisi". Varlık Büyük Eserler Kitaplığı : 140. 12 x 17 boyunda, 244 sayfa, 6 lira.

● Marcel LIEBMAN - Samih TİRYAKİ-OĞLU : "Rus İhtilâli". Varlık Faydalı Kitaplar : 84 12 x 17 boyunda, 466 sayfa, 10 lira.

yanında yordımcı örgü olarak vermiştir. Dilinin zenginliği ve kıvraklığı ile tesbit etmiştir, güzel biçimde anlatmıştır onları. Efsaneler üzerine inceleme yapacaklara bunu duyurmak isteriz. Bu yazının tek amacı da bu duyuruyu yapmaktır.

Millî Folklor Enstitüsünün Çalışmaları

Millî Eğitim Bakanlığının 16 Haziran 1966 tarihli onayı ile "Millî Folklor Enstitüsü" nün Kültür Müsteşarlığına bağlı müs takil bir Müdürlük olarak kurulmuş olduğu okuyucularımızca malumdur.

Bugüne kadar Enstitüce yapılan işler özet olarak aşağıdadır :

1 — Temmuz 1966 ayı içinde İstanbul, Ankara, Bursa ve Yozgat illerimizden Millî Halk Oyunları kuruluşlarıyla temasa geçilerek 220 kişilik bir topluluk Ankara'da üç gece Selim Sırrı Tarcan Spor Salonunda on bin kişiye gösterilerde bulunmuştur.

2 — İlk iş olarak "Folklor İhtisas Kütüphanesi" kurma yolu aranmış ve muhtelif resmî, özel teşekküllere ve kimsele-re başvurularak kısa zamanda bin beş yüze yakın kitap ile dergi koleksiyonları, albüm ve resim temin edilmiştir.

3 — Kuruluş gerekçesinde ve B. M. Meclisinde bulunan kanun tasarısında öngörüldüğü üzere "Derneklerle işbirliği ve rehberlik" konusunda ciddi çalışmalar yapılmış ve bu gibi kuruluşlara yardımda bulunulmuştur. Bu temaslar devam etmektedir.

4 — İlmî yayınlar yapmak üzere Enstitü Uzmanları ve dışarda bulunan uzmanlar tarafından şu kitaplar hazırlanmış olup yakında basına verilecektir.

a) Türkiye Folklor ve Etnografya Kılavuzu

b) Türk Halk Bilmeceleri

c) Saz Şairleri Bibliyografyası

d) Türk Halk Gelenekleri ve İnançları Bibliyografyası

5 — Yurdun her bölgesinde bin beş yüze yakın gönüllü derleyici temin edilmiş olup gönderilen anket soruları üzerine derlemeler yapılmakta ve Enstitüye gönderilmektedir. Bu derleyicilerle temas, onlara her ay folklor dergisi ve bazı konu ile ilgili kitaplar gönderilmesi ve yazışmalarla sağlanmaktadır.

6 — Derleyicilerin gönderdikleri folklor malzemesi daktilo edilerek düzenli olarak arşivlenmektedir.

7 — 1968 Temmuz ayında bir deneme niteliğinde çeşitli kademelerdeki öğret-

menler için bir kurs açılmıştır. Gelecek yıllarda bu kurslar daha geliştirilecektir.

8 — 1968 Şubatında Bakanlığımız Öğretici Filimler Merkezi aracılığı ile elliye yakın Millî Halk Dansı filime aldırılmıştır. Ayrıca yetmiş kadar oyundan renkli slayt aldırılmıştır. Bunlar da arşive edilecektir.

9 — Bu yaz, "Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi" ve TRT ile varılan anlaşma sonunda yurdu dört bölgeye ayırarak her ilin oyunları bu merkezlerde toplanmış, halka gösterilerde bulunulmuştur. Bütün illerin katıldığı bu şenlikler sonunda uzmanlar yüze yakın oyun, halk dansı tesbit etmiştir. Bir yandan da bu oyunlar filme alınmıştır.

10 — Yine yurt çapında bir çalışma olarak Son Havadis Gazetesinin düzenlediği, orta dereceli okullar arası millî oyunlar yarışması Enstitü'ce gazete ile işbirliği yapılarak organize edilmektedir.

11 — Kurulştan altı ay sonra bir kanun teklifi tasarısı hazırlanarak Büyük Millet Meclisine verilmiştir. Tasarı Millî Eğitim Komisyonundan geçmiş olup bu kış devresi Bütçe ve Plânlamadan çıkarak kanunlaşacaktır.

12 — Geçen ve bu yaz beş uzman folklorcu yurdun çeşitli bölgelerine gönderilerek araştırma yaptırılmıştır.

13 — Çalışmaların gereği ve bilimsel yolda gelişmesi için ayrı bir binaya ihtiyaç vardır. Bunun için gerekli hazırlıklara başlanacaktır.

Son söz :

Yukarıda pek kısa olarak özetlenen çalışmalar küçümsenmeyecek nitelikte ve yeni kurulmuş bir müessesenin kolaylıkla elde edemeyeceği başarılı çalışmalardır.

Şurasını da önemle belirtmek yerinde olur :

Üçüncü yılına basmış olan Enstitü henüz genel bütçeye girememiştir. Bu yüzden maddî imkânsızlıklar daha iyi çalışma gücünü engellemektedir. Temennimiz Enstitü'nün teşkilât kanununa dolayısıyla bağımsız bütçeye biran önce kavuşmasıdır.

Kars'ın Kahramanlık Türküleri : II

Yazan : Veysel ARSEVEN

İ L Â H İ

'AĞLA HASAN'ÜL HIRKANI'

Yürükçe
Calgı
Notaya alan: Veysel Arseven

Notaya alan: Veysel Arseven

Notaya alan: Veysel Arseven

Notaya alan: Veysel Arseven

Notaya alan: Veysel Arseven

Notaya alan: Veysel Arseven

Notaya alan: Veysel Arseven

Notaya alan: Veysel Arseven

Rahatça
Cüm — le mü — nin da — ra kal — dı

Mur — lu câ — min ka — ra kal — dı. Yat — tı — ğın Kars

zâ — ra kal — dı Ağ — la Ha — san' — ü l Hır — ka — nı.

Bu türkünün sözleri hakkında sayın Fahrettin Kırzioğlu'nun "Edebiyatımızda Kars, II, Kitap" adlı eserinin 51 ci sayfasında şu kısa açıklama var.

"Kars'ın düşüşünden son raki üçüncü baharında (1880), şehirden son büyük göç kolu da evlerini boşaltmış, kalan komşularla helâllaşmış olarak yola çıkıyordu. Bu göçlere katılarak sonradan Gaziantep'e yerleşen Ahmet Kaya Hoca (Kadı Ahmet Efendi), Kars'ın ve bütün yukarı Fırat ve Aras ile Kürt boylarının en büyük evliyası olan Hasan-i Hırkani Hazretlerinin türbesini ziyaret ederken, çok içtep gelen dinî - millî duygularla şu manevi istimdadi söylemiştir."

Cümle mümin dara kaldı
Nurlu câmin kara kaldı
Yattığın Kars zarâ kaldı
Ağla Hasan'ül Hırkani

Sökülür ak minare'ler
Bozuldu çok makbereler
Şehid ahı dil pareler
Ağla Hasan'ül Hırkani

Kümbetçâmi'n kan ağladı
Kâfir Urus zenk (1) bağladı
İslâm olan can dağladı
Ağla Hasan'ül Hırkani

Uyan kalk yattığın yerden
Kurtar bizi bu küffar'dan
Deva bulmak için derken

Ağla Hasan'ül Hırkani

Bu deyişin tümü 12 kı-

tadır. Ezginin notasını Kars II, kitap" adlı aldığımız band'da yalnız ilk serin 52. sayfasına baktığımız. Şiirin tamamı için Kırzioğlu M. Türkünün notası incelenen Fahrettin "Edebiyatımızda" diğinde de görüleceği gibi,

Zarî, Yozgat'ın Tekke mahallesinden Tatar Osman Ağalardandır. Şemsinin Ahmet Efendinin oğludur. Vilâyette Şemsi'nin Kâmil Efendi diye isim yapmıştı. (Zarî) H. 1268 - 1852 senesinde Yozgat'ta doğmuştur. Asıl adı Ahmet Kâmil Tanrıdağ'dır. İlk öğretimini mahalle mektebinde gördükten sonra Yozgat'taki Demirli Medrese'ye girmiş ve Medreseyi bitirmiştir. Yozgat'lı meşhür şair Sait Fennî Efendinin gençlik ve medrese arkadaşıdır. Yozgat Evkaf Kitabetine tayin edilen Zarî çeşitli memuriyetlerden sonra, (H. 1330) yılında Maliye meslekinden emekli olmuştur. 9. 11. 1941 senesinde vefat eden Zarî; 90 yaşına kadar sıhhatli ve rahat bir ömür sürmüştür. Mezârı Yozgat'tadır. Zarî'yi 1932 senesinin Temmuz ayında evinde ziyaret etmiştim. O zamanlar 83 yaşlarında dinç ve çok neş'eli bir ihtiyardı. Eserlerinden parçalar istediğim zaman beni güler yüzle karşıladı, bütün defterlerini önüme koydu ve istediklerini alabilirsin dedi. Pek az kişide gördüğüm bu hareketini el'an unutamıyorum. Zarî çok mütevazî bir şairdi.

Aşağıya aldığım eserleri o zaman tesbit ettiğim 40 dan fazla şiirinden seçilmiştir. Ölümünden sonra defterleri oğlu matbaacı Nusret Tanrıdağ'da kalmıştır. İlk kez tanıttığım Zarî'yi okuyucularıyla başbaşa bırakıyorum.

K O Ş M A

Eğer gider isen Bozok İline (1)
Bir selâmım götür vatana bülbül
Kon bizim bahçenin mahzun güllüne
Başla benim gibi figane bülbül
Gönül hastasıyım halim soran yok
Gam yükün yüklendim hicrandan artık
Ahab-ı yaranâ selâm söyle çok
Bir de bir başkaca canana bülbül
Nemüşkül dert imiş bu derd-i gurbet
Çekilmez hâl imiş alâm-i firkat
Miyesser mi acep vatana vuslât
İş kaldı himmet-i yaranâ bülbül

ezginin çalgı ile çalınan giriş müziği 5 sekizlik, sözler bölümü ise 8 sekizlik ölçüdedir. Giriş müziği

âdeta bir "yiğitleme" özelliği gösterdiği halde, sözlü bölüm bir "ilahi"yi andırmaktadır ki, ezgi a-

Gurbette mahzunum gözüm yollarda
Aktı didem yaşı indi sellerde
Sen de benim gibi gurbet illerde
Gül ara, feryat et divane bülbül
Böyle imiş alnımızın yazısı
Vatan muhabbeti evlât arzusu
Bekliyor Zarî'nin bunca kuzusu
Gönülde hemanca bir dane imiş

K O Ş M A

Bir görüşte aklım aldım ey peri
Melek misin insan mısın nesin sen ?
Ben meftun-u hüsnün oldum ezeli
Canan mısın sultan mısın nesin sen ?
Aşkına düşeli yoktur kararım
Pervaneler gibi durmaz yanarım
Gerçi ayıpsa da sual dildarım
Huri misin gildan mısın nesin sen ?

Sen gibi bir güzel görmedim aslâ
Nim nigahın etti aklımı yağma
Bu ne şekil seda bu ne hoş eda
Kanarya bülbülü nalan mısın sen ?

Sinem delik delik sandım gamzen ok
Ben gibi meftunun galiba pek çok
Bir kere halime merhametin yok
Bana dost mu düşman mısın nesin sen ?

Zarî cemalinle murada yetti
Bir anda hasta dil sıhhat kesbetti
Derundaki gizli endişe gitti
De Efendim Lokman mısın nesin sen ?

K O Ş M A

Yarden haber geldi sabretsin demiş
Nice sabredeyim Eyyup'muyum ben ?
Hasret-i hicrinle Beytülhazende
Kan ağlar gözlerim Yakup'muyum ben ?
Dibi görünmedik sabır bir kuyu
Bin yıl çeksen yine tükenmez suyu
Ömür Nuh olsa da sonu korkulu
Ab-ı hayat içmiş mergup muyum ben ?
Zarî'yâ çürüdü cismim cevrile
Gül benzim kül oldu soldu sabrile
Ey Felek bir yandan sen de kahrile
Kaddimi bükersin mektup muyum ben ?

dını bu özelliğinden almak tadır.

(1) Zenk = Çan

T Ü R K Ü

Sana dil vereli rahatım yoktur
Yarı günüm gam-ı mihnet sevdiğim
Biran kurtulmadım hicr-i kederden
Her vakit ağyara minnet sevdiğim
İltifat görmezse aşk cünunları
Yas tutup giyeyim kara donları
Hiç yadıma gelmez vuslat günleri
Ne yaman uzadı firkat sevdiğim
Zarî ağlar gezer göz yaşın silmez
Dünyayı verseler yâr sensiz gülmez
Lokman Eflâtun da bir çare bulmaz
Ahir alır beni bu dert sevdiğim

K O Ş M A

Derunda tuttuğum raz-ı nihanım
Desem öldürürler demesem öldüm
Yanıp çıkmadığın dud-ı figanım
Desem öldürürler demesem öldüm
Yanıp bir peri-i şevk-i ruhsara
Ne gül olup geçtim ne buldum çare
Haheşker olduğum vusl-u dildare
Desem öldürürler demesem öldüm
Nâs beyninde Zarî koyup namımı
Eldedip her taraf keş-i kamımı
Bahr-i sevdadaki serencamımı
Desem öldürürler demesem öldüm

T Ü R K Ü

Şehr-i siyâm işte kadir günüdür
El zekât dağıtır sen vermez misin
Sailim kapına geldim Efendim
Hal-i perişanım bir görmez misin
Emsem deyu kasteyledim ıraktan
İftar dedim emdirmedin yanaktan
Ne kanlar döktüğüm hicr-i firaktan
Bir kez insaf edip hiç sormaz mısın
Aceba yok mudur Zarî'ye gönlün
Kahrın usandırdı görmedim lütfün
Günbegün eksilmez artmakta zülmün
Bir daha elime sen girmez misin

K O Ş M A

Şu karşıda nazlı nazlı salınan
Kadd-i dileü servirevan kimindir
Evler harap edip akıllar alan
Ol kâkül-ü zülfü reyhan kimindir
Sarılar giyinmiş baştan ayağa
Siyah zülfün dökmüş pembe yanağa
Her yeri müzeyyen huri bayağa
O hup naz ve ede canan kimindir
Zarî'yi görmezden oldum müptelâ
Olanca aklımı eyledi yağma
Yosma gidiş geliş, duruş dilrubâ
Acaba ol âfet cihan kimindir

K O Ş M A

Yüklendi barhanam göç vakti geldi
Meta-ı dünyada gözüm kalmadı
İrci-i rıpkasın boynuma saldı
Kesildi takatim özüm kalmadı

Neler yaptım neler ettim dünyada
Geçirdim ömrümü meyl-i havada
Meğer kendi affeyleye cezada
Hakka yalvarmağa yüzüm kalmadı
Varsın safa sürsün dünyanın sağı
Geçti gelmez daha o gençlik çağı
Ansızın bozuldu ömrümün bağı
Deşildi bir salkım üzüm kalmadı

Geçti o hoş günler kaldı kasavet
Eyvah edip gönlüm eyler nedamet
Kendim ettim kendimdir kabahat
Kimseye diyecek sözüm kalmadı
Zarî sen gidersen kim kalır bunda
Cümle misafirdir üçbeşgün şunda
Gülüp oynayacak işbu döğünde
Haz-ı halavetim tuzum kalmadı

KALENDARİ

Şu ben âlemde bir mazlum kulum Efendim
Efendim
Çok gördüm bir vefasızdan zulüm Efendim
Efendim

Gönül Beyt-i gama göçtü hicrile yandı
tutustu
Şaşırđım bir sapa düştü yolum Efendim
Efendim

Katı halim yaman oldu bütün eller bana
güldü
Açılmazdan hemen soldu gülüm Efendim
Efendim

Gülnigârım gelip görmez ne halde oldu
ğum sormaz
Nerde olsa söyler durmaz dilim Efendim
Efendim

Zârî muhtac-ı devadır esir-i aşk-ı Leylâ'
dır
Şimden sonra hem evladır ölüm Efendim
Efendim

(1) BOZOK; Yozgat yaylasının adıdır. Eski-den sancak ve il iken "BOZOK" adı verilmişti..

İstanbul Bilmeceleri

Derleyen : Girizan TUNARA

Eski İstanbul hanımefendilerinden halen 75 yaşında bulunan ve Kadıköy taraflarında oturan sadece adını yazmak iznini aldığım, soyadının yazılmasını istemeyen Saliha Hanım'dan derlediğim İstanbul Bilmecelerini aşağıda veriyorum. İstanbul Folkloru ile ilgilenenlere faydalı olacağını sanıyorum.

Gece gördüm bir tane
Teptim teptim teptale
Teptim ambar açıldı
Alca bonçuk saçıldı
Alca bonçuk has bonçuk
İlik düyme kaftancık
Kaftancığa varalım
Zerde şeker alalım
Yengeme bu ne gerek
Bir top bahası gerek
Bir ucu yerde gerek
Bir ucu gökte gerek
Arşın getir ölçelim
Yedi derya aşalım
Yedi derya üstüne
Sırça saray yaraşır
Kakma beşik yaraşır
Kakma beşik içinde
İki bülbül dolaşır
Birini vursam öldürsem
Elim kana bulaşır
Elimin bu kanını
Ak pınarda yuyayım
Ak pınarın ilidi
Yengemdir Kilidi
Dün gece gelen kimdi
Ese'cikle Musacık.
Eli budu kısacık

Tahtakurusu

★

Ol nedir ki bir ayaklı
bir dede,
Arkasını vermiş amma,
mescide.

Başı gökte amma, kendi
müslüman,
Her gün güneş işirken
verir nişan,
Beline bağlamış ol yıldızları
Bendeylemiş yiğitleri
kızları,
Ağzı açık kuşağının üstüne
Ünler her gün düşmanına dostuna:

Minare

★

Bir acaip kubbe gördüm,
Başı anın parıldanır,
Yarı altın yarı gümüş,
Zarları ile zarlanır,
Cansızdır amma ve lâkin,
Murad etseniz canlanır.

Yumurta.

★

Akı karası gibi,
Karası katıran gibi,
Sapı sanki düdük gibi,
Biz onu hep yedik gibi.

Ciğer

★

Ol nedir ki bir karıştan
artıcak,
Hem başı kerticek,
Hem kemiktir,
Hem sinirdir,
Hem deri,
Lezzetine cümle alem
müşteri,

Paça.

★

Karnında durur balı hep
Kapkaradır ol karnı

Eni bir parmak
Boyu bir karış.

Keçi boynuzu

★

Bir tahtanın üstünde otuz kişi
Geçmişler karşılıklı iki kişi,
Nısfı ak, nısfı kara,
Arif isen sen anla,
Ahmak isen var ara.

Tavla.

★

Ol nedir ki boyu uzun
eni yok
İnsanın busesi alır canı yok
Bağrı yanar ateşi suzan ile
Hal diliyle söyleşir insan ile

Sigara

★

Kağ kattır amma katmer değildir.
Kırmızıdır amma elma değildir.
Yenir amma meyva da değildir.

Soğan.

★

Yapan satar
Alan kullanmaz
Kullanan hiç bilmez.

Tabut

★

Deveden büyük
Baldan tatlı
Susamdan küçük
Zehirden acı,

İncir ağacı, incir, incir çerkezi,
incir sütü.

Sivas Çocuk Oyunları

- II -

Derleyen : Doç. Dr. Şükrü ELÇİN

VI. Met oyunu :

Ebe seçimi : İki çocuk aralarında 3 - 4 metre mesafe bırakacak şekilde karşı karşıya gelirler ve adım atarlar. Buna "adım-laşma ile ebe seçimi" denir. Önce çocuklardan biri ayağını diğer ayağının baş parmaklarına bitişecek şekilde atar. Sıra ikinci çocuğa geçer. O da bu hareketi tekrarlar. Karşılıklı yürüme ile mesafe kısalmır. En son ayağını karşısındakinin ayağı üstüne koyan ebe olur, yani kazanmış sayılır.

Oynanma şekli : Oyun iki veya eşli gruplar arasında oynanır. Eşli oyunda adımlaşmada kazanan çocuk arkadaşlarından birini seçer, meselâ: "Aldım Ahmet" i der. Karşısındaki "Aldım Mehmet" i der. Eşlerin önceden seçilmesi kârlıdır. Çünkü en kuvvetli eleman seçilmiş olur. Bundan sonra gruplar meydana gelirler.

Bu oyunda yere orta büyüklükte ve üstleri biraz düz olan iki taş koyarlar. İki yuvarlak sopa alınır. 50 - 60 santimetre uzunluğundaki sağ elde tutulur. 25 - 30 santimetre olan iki taşın üstüne, bir köprü teşkil edecek şekilde bırakılır.

Ebe veya eşli grupta grup iki taşın yanına gelir. İkinci grup iki taştan, yani kaleden 8 - 10 metre uzağa giderler. Birinci gruptan ebe veya bir oyuncu büyük sopayı sağ, küçük sopayı sol eline alır. Hafifçe yukarı kaldırır (atar), büyük sopa ile kuvvetlice vurup ikinci grubun bulunduğu tarafa fırlatır. Karşı taraf sopayı tutmaya çalışır. Tuttuğu takdirde bulunduğu yerden kaleye atar. Sopa taşlardan birine değerse oyun oynama sırası ikinci oyuncuya veya gruba geçer. İkinci grup küçük sopayı tuttuktan sonra kaledeki taşlara atmak için yardımcı âlet kullanmaz; elleriyle atarlar. İkinci grup sopayı tutamaz ve sonra kaledeki taşlara değdiremezse oyuna birinci şahıs veya grup devam eder. Birinci grup oynarken diğer grup seyirci kalır ve dikkatle izler.

Başkan sağ eline büyük sopayı alır, yerde iki taş arasında ufkü duran sopayı yukarı kaldırmak için hazırlanır. Büyük sopayı hafifçe toprağa vurur ve "met 1" der. İki taş arasındaki sopayı kendi boyu

yüksekliğine kadar kaldırır; küçük sopa düşeceği zaman tekrar yukarı kaldırır ve "met 2", tekrar vurur kaldırır ve "met 3" der. Küçük sopaya 3 - 5 ve belki 10 defa vurabilir ve her bir vuruş bir "Can" ı ifade eder. Meselâ sopaya havada 8 defa vurmuşsa "8 canlı" olur ve aynı oyunu 8 defa daha oynamaya hak kazanır. Bu küçük sopaya 8 defa havada dokunma, vurma mânasına gelir. Bu iki oyuncu arasında mümkündür.

Grup karşılaşmalarında da oyuncu eşitliği şarttır. Başkan isterse 2 kere oynar. Meselâ 8 candan ikisini kendisine alır, geriye kalan "can" lardan üçünü Ahmet'e üçünü Mehmet'e verdiğini söyleyebilir. Arkadaşlarının üçer defa oynayacağını söylemiş demektir. Sıra ile oyun devam eder. Bu "can" lar başkanın ilk oyunundan sopayı düşürünceye kadar sayılır; yoksa her oyunda "can" elde edilmez.

Oyunda "8 can" bittikten sonra sıra diğer şahıs veya gruba geçer. Önceden kararlaştırılan sayıda oynanan oyunda çok sayı elde eden taraf kazanmış olur. Sayılar "can" larla ifade edilir.

KİŞİN ODALARDA OYNANAN OYUNLAR

VII. Aç kilit :

Oyuncular, ellerini yumruk yaparak üstüste koyarlar. Ebe olan biri işaret parmağını anahtar gibi kullanarak bütün yumrukları açar; fakat en alttaki yumruk bir türlü açılmaz. Altındaki yumruk sahibiyile aralarında şu konuşma geçer :

- Aç kilit.
- Açmam kilit.
- Bunun anahtarı nerede ?
- Suya düştü.
- Su ne oldu ?
- İnek içti
- İnek ne oldu ?
- Dağa kaçtı.
- Dağ ne oldu ?
- Yandı, bitti, kül oldu.
- Evinizin önünden tavşan geçti mi ?
- Geçti.
- Kestiniz mi ?

Tepegözler

Derleyen : M. Âdil ÖZDER

Bu masal, 1967 yılı Ağustosunda Yusufeli'nin Erkinis Bucağı merkezinde aynı köyden 1884 doğumlu Hafız Ahmet Özder'den tıpkı deyiimiyle tesbit edilmiştir.

Vaktin birinde fakir bir adamın üç kızı vardı. Bunlar daima bayırdan günde üç arka odun getirir satarlardı. Geçimleri bu idi. İki arkasını çarşıda satar, nafaka alırdılar. Birini de evlerinde yakardılar.

Birgün yine bayıra gittikleri vakitte küçük kız bir atın tayına rastladı. Meğerim o tay peri padişahının atının yavrusu imiş. Anasının memesini ısırmış, anası onu yabana bırakmış. Bu ufak kız, o tayı elde etti, eve getirdi. Kızlar birgün bayırdan geldiler ki babaları ekşimış oturuyor.

— Baba, sana ne oldu böyle ekşimışsin?

— Kızım, şimdiki zamanın padişahı Arap ile harb açmış. İlânat etmiş ki yediden yetmişine harbe gelsinler. Onun için düşünüp ekşiyorum.

Büyük kız babasına dedi ki :

— Baba sen merak etme, ben senin yerine giderim harbe. Lâkin bana bir kat elbise, bir kılıç bir de at almak lâzım.

O fakir babası o kadar etti ki kılıcı, elbiseyi, atı tamam etti. Kızını ata bindirdi, yola vurdu. Babasının aklına geldi ki, sen bu kızı bir tecrübe edeyim. Bakayım cesur mu, yoksa korkak mı? Tebdil oldu,

- Kestik.
- Yediniz mi ?
- Yedik.
- Bana da ayırdınız mı ?
- Evet, kitli dolapta.

Bu söz üzerine yumruk açılır ve boş çıkar. Bundan sonra herkes yumruğunu açıp kapayarak bıyığına, sakalına götürür, âhenkle :

Vay sakalım, vay bıyığım,
Vay sakalım, vay bıyığım

diye söylenir.

VIII. Elelepenek :

Çocuklar, odada yerde otururlar; ellerini dizlerinin üstüne koyarlar. İçlerinden biri ebe olur. Sağ elinin baş ve şahadet parmaklarını birleştirerek herkesin elini çimiklemeğe başlar ve şu sözleri söyler :

yandan gizlice gitti kızın yolunu kesti. Kız oraya geldiği vakit sıçradı babası kızın önüne. Davranma seni şimdi yakarım, dedi.

— Gel yiğit etme, eyleme ben bir kızım, bırak yoluma gideyim, dedi kız. Babası yüzünden perdeyi kaldırdı, kız gördü ki babam.

— Dön geriye dedi, kızı geriye gönderdi. Ortanca kızı giydirdiler elbiseleri.

— Baba ben giderim dedi, ortancaları. Onu da tecrübe etti babası. O da boş çıktı. Sıra geldi küçük kıza.

Küçük kız dedi ki :

— Ey baba, ben senin atını istemem. Kendi atıma biner giderim.

O atın eyerini kızın bulduğu taya vurdu, yola revan ettiler kızı. Babası yine kızın yolunu kesmeğe gitti. Kız bir miktar gittikten sonra at dönüp kıza dedi ki :

— Ey kız, baban ileride yolunu kesecek, bilesin. Oraya gittiğimiz vakit göreyim seni davran. Babanın ağzından söz çıkınca sen de kılıcını kavuşturun.

Babası bîraz sonra yolunu kesti. Babası kıza hamle edene kadar, kız kılıcı çekip babasına hamle etti.

— Kızım sen erkişi imişsin, Allaha emanet ol, dedi, yola vurdu.

Diyelim ki muharebe bir düzde kurul-

Elelepenek
Elden çıkan kepenek
Kepeneğin yarısı,
Bitbiderin karısı,
Elma verdim çiğnedi,
Sakız verdim çiğnedi,
Beline vurdum oynadı.

Her kimin eli üzerinde bu söz biterse o, elini çekerek koynuna sokar ve ısıtmaya başlar. Böylece bütün eller oyundan çıkar. Herkes elini koynunda ısıtır. Oyundan elini ilk çeken :

- Hamurun ekşidi mi
- Ekşidi.

“Ver öyle ise” diyerek çocuğun elini okumağa başlar. Bal, yağ, şeker, fındık, fıstık diyerek yüzüne şürer. Daha sonra diğer çocukların ellerini buna benzer sözlerle okumağa başlar.

du. Oraya yaklaştıklarında at, kıza dedi ki :

— Bana bir kat elbise kestir, dört ka-
hın keçeden.

Kız sordu sual etti, keçeyi buldu, atına bir kat elbise yaptırdı ki, atın sade gözleri bir de turnakları gözüktü. Kız ata bindi, düz doğru harb yerine gitti. Orada at kıza dedi ki :

— İn üstümden, beni kasıkla, istirahat et. Kız baktı ki karşıdan bir Arap ata binmiş gelip askerleri kırıp geçiriyor, Padişah arabin elinden amana geldi.

Padişah, yukarı doğruldu, baktı ki bir adam, yan üstü yatmış istirahat eder.

— Lala dedi, git bak ki bu adam kimdir? Benim halime bak o oturmuş yan gelmiş istirahat eder.

Lala geldi kıza seslendi :

— Hemşehri, seni padişah istiyor.

— Padişah benim yârenim değil. Ben buraya harb etmeye geldim.

Lala geri gitti, kızın sözlerini padişaha söyledi. Padişah dedi ki :

— Git emret, çıksın harp meydanına.

Lala gelip kıza haber verdi, kız dedi ki :

— Haydi git sen geriye.

Atının yanına geldi kız. Ata dedi ki :

— Harbe çıkacağız, nasıl olacak halimiz, ne yapmak gerek? At dedi ki :

— Dört yerden keçeyi kestikten sonra kolanlar iki parmak da etime işlesin. Bin üstüme çık meydana.

— Öyle üzengi vur ki anamdan emdiğim sütler, burnumdan damlasın. Karşıda Arabı görüyorsun, onun bindiği at benim anamdır. Birbirimize karşı ki geliriz anam ağız atar, benden keçe koparır, ben ağız atarım, anamın etini koparırım. Sen kendine o vakit mukayyed ol. Ne vakit ki anamın amanımı keserim, anam feryad eder, ki :

— Ey! bir kimse yok mu beni bu zalimin elinden kurtara.. O vakit sen de ki :

— Boynundaki nüshayı çöz, bana ver, seni kurtarayım. Nüshayı aldığı gibi anam berhava olup gider, Arap meydanda kalır. O vakit gayret et ki bir kılıçta Arabı iki parça edesin.

O Arap A'rabın birinci pehlivanı imiş. Atın dediği gibi oldu. Arab gördü ki pehlivan gitti, Arab ordusu bozuldu. Kız arapları bir müddet peşlerinden takip edip

kovaladı. O vakit, padişah ile ordusu kızın ayağına sarıldılar, çok riayetler ettiler.

Padişah dedi ki: “Bana böyle bir pehlivan lâzımdı”. Aldı pehlivanı padişahın yanına gittiler. Cemaat o kadar korkuyor ki, kimse gidip pehlivanla konuşmuyor.

Padişahın bir kızı vardı. Aklına geldi ki ben bu pehlivanı evlât edineyim, kızımı vereyim. Lâkin korkusundan kimse cesaret edip pehlivana elçilik edemedi. Padişah tellâl ile nida ettirdi ki: Her kim pehlivana kızımı almak için elçilik ederse, pehlivan da ben padişahın kızını alırım derse, o elçiyi abad ederim.

Serhoşun biri, düşündü, ben gider elçilik ederim. Bir gün sabahtan pehlivan gül bahçesinde gezerken güle güle gitti serhoş, pehlivanın yanına dedi ki :

— Ey! pehlivan, benim bu dünyada bir karış toprağım yok, gökte de bir yıldızım yok. Senin yanın bir ricaya geldim.

— Söyle bakalım dedi, pehlivan.

— Allahın emriyle padişah, kıza sana verip, seni evlât edinmek ister, ne cevap verirsin ?

— Pekiyi kabul ettim, git haber ver, düğüne başlasınlar.

Pehlivan kız, atının yanına gitti. Ata dedi ki :

— Ey at! o kız, ben kız. Şimdi halimiz ne olacak? Meydana çıkacağız.

At kıza dedi ki :

— Sen korkma, o padişah kızdır, nazlıdır. Senin pehlivanlığın angılmıştır. Zıfafa girdiğin vakitte kız sandalye üzerinde otururken, dersin ki :

— Kalk çizmelerimi çıkar. Kız çizmeyi çıkarırken, çizmenin burnunu kıza hafifçe dokandır, kız bundan içerler, başlar ağlamağa. Sen o vakit uyu, bakalım Allah büyüktür.

Pehlivan kız, atın dediklerini yaptı. Bir müddet sonra valide sultan kapının anahar deliğinden içeriye bakmayı arzu etti. Baktı ki, damad olacak uyuyor, kıza da san dalyede hüngür, hüngür ağlıyor. Valde Sultan dönüp, başladı padişahla dövüşmeye. Niçin bu zulümkârı oğul ettin de, evlâdımızı ağlatıyor, dedi. Padişah :

— Dur hanım, bakalım bunun da bir çaresini düşünür buluruz, dedi.

Cemaat toplandı müşavereye. Netice, karar verdiler ki padişah hastalansın. Hekimler, desinler ki, padişaha arslan südü

gelirse iyileşir. Olmazsa ölür gider. Padişah hastalandı. Sual ettiler ki: arslan südü nü kim getirebilir? Kim getirecek, ancak padişahın damadı, pehlivan getirirse getirir. Hekimler çağırtilar pehlivanı.

— Ey pehlivan, padişah babamız hasta landı, eğer yirmi dört saat içinde aslan sütü yetiştirebilirsen iyileşir, yoksa gider. Pehlivan peki diye cevap verdi. Terekten (raf) bir şişe alıp gitti atının yanına. Arslan südü getirmeye gideceklerini anlattı. Hazırlandılar bindi atına...

Şehirden çıktıklarında at kızı :

— Yum gözlerini, dedi. Pehlivan gözlerini yumdu. Aç gözlerini dediği vakitte pehlivan gözlerini açtı ki bir beruyaban ormanlığa gelmişler.

Orada at kızı dedi ki :

— Falan yerde bir arslan yatar, ayağına bir budak batmıştır. Gidersin budağı çekip çıkarırsın. Arslan sevinir, der ki :

— Ey insan oğlu, sen beni kurtardın, dile muradını vereyim. Sen de arslan südü isterim dersin. O sana bulur. Pehlivan gitti, atının dediğini yaptı. Arslan pehlivana muradı alıyyen nedir söyle vereyim dedi.

Pehlivan dedi ki :

— Benim şu şişemi arslan südü ile doldurasın. Muradım budur.

Arslan pehlivanı ormanlarda dolaştırdı. Bir dişi arslan buldular.

Erkek arslan onu tuttu, pehlivan südünü sağdı, şişesini doldurdu. Yaralı arslan pehlivanı, tuttu yine yerine getirdi. Pehlivan geldi ki kırat hazır duruyor. Bindi üzerine, yum gözün, aç gözün derken şehrin kıyısına geldi. Padişaha müjdeci gitti ki, damadın südü almış geliyor. Nasıl haber verdyseler, padişah hemen soyunup döşeğe yattı. Hekimler geldiler, başına yığıldılar, az sonra pehlivan südü eliyle getirdi, padişahın odasında masanın üstüne koydu. Padişaha içirdiler, vücuduna sürdüler. Az sonra iyileşti, kalktı. Gel haberi nerden verelim, valde sultandan :

— Bu Allahın zalimi nasıl döndü geriye, diyerekten feryada başladı.

Damatla kız o gece yine gerdek oldular. Yine eskisi gibi, ağlattı gitti uyudu. Valde sultan tecrübe etti, gördü ki kızı yine ağlar, pehlivan uyur. Başladı padişah ile söz etmeye. Padişah dedi ki :

— Hanım az tehir et, sabırlı ol, yine bir

çare düşünelim. Sabah oldu. Hayırlı sabahlar bizim üzerimize de olsun. Padişah damadı huzura çağirtirdi.

— Ey damadım! senin gibi bir pehlivan damadımız ola da sarayımızda bir şem'çirak taşı bulunmaya. Bu olur mu ?

— Ey padişah baba! O şem'çirak taşı dediğiniz nerede bulunur?

— Oğlum, falan yerde TEPEGÖZLER var, onların altın sinisinin ortasında yazar. Oradan alacaksın.

— Pekiy şevketlim diye, cevap verdi pehlivan. kalktı gitti, atının yanına. Ey at! şevketli babamız bizden Şem'-çerağ taşı ister, ne yapacağız ?

At dedi ki bir tulum şarap, bir ustura bir de öküz kuyruğu lâzım. Bunları al gel. Pehlivan gitti atın dediklerini alıp geldi. Bindi atına. At, haydi bakalım yum gözlerin, dedi, yumdu pehlivan; aç gözlerin, açtı. Bir kızıl dağın dibinde bir kara kayanın dibine indirdi.

At dedi ki :

— Şimdi gidersin, kayanın yanına vardığın zaman bir demir kapı var. Açarsın kapılarını. Dersin ki, yetmiş yıldır böyle örtük duruyorsun, ya mübarek açıl ki ferah bulasın. Kapı açıldıktan sonra gidersin, bir kurt var. Kurtun önünde ot var, biraz daha yürürsün, orada bir koyun var, onun önünde de et var. Eti kurda, otu da koyuna verirsin. Oradan geçersin, bir parmak inceliğinde bir su akıyor. Taş kürününe. Acı zehir gibidir bu su. Herhalde gayret et bir parça içersin, acıdır ama, oh, ne tatlı su imişsin dersin. Sonra TEPEGÖZLERE doğru yürürsün. Dikkat et ki ayakta yürüyerek gitmeyesin. İlan gibi sürünerek TEPEGÖZLERİN yanına gidesin.

Pehlivan, atın söylediklerini aynıyle yaptı. TEPEGÖZLERE yaklaştığı vakit, onlar dediler ki :

— İnsan kokusu peydah oldu. O vakte kadar derin uykudaydılar. Koku alınca uyandılar. Onlar müşaverede iken pehlivan kız sürünerek gitti, aralarındaki sini ortasından Şem'-çerağı yavaşça aldı, gözlerinin hizasından aşağı hız ile çekti. Alıp dışarıya çıkarken TEPEGÖZLER seslendiler :

— Ey su yakala, insan oğlunu.

Su cevap verdi :

— Yetmiş beş yıldır, kimse benden içmemişti. Bu kimse içti, hem de oh! ne tat-

lı su dedi. Ben bu adamı tutamam.

Koyuna seslendiler. Tut dediler.

— Ben acımdan ölüyordum. Bu adam bana ot getirdi, tutamam dedi, o da sakın oldu. Pehlivan koyunu da geçti. Bu sefer TEPEGÖZLER kurda seslendiler. Kurt dedi ki :

— Bu adam bana et verdi, açlığım gitti. Dokunmadı pehlivana.

En son kapıya seslendiler.

— Kapan insan oğlu gidiyor, dediler. Kapı dedi ki :

— Yetmiş beş senedir örtük duruyordum, bu adam açtı da ferahlandım. Oradan da kurtuldu pehlivan. Kızıl dağın yanına geldi, at bekliyor. Ata binip gelmede olsunlar. At pehlivana dedi ki : "Dön geriye bak TEPEGÖZLER peşimize geliyorlar mı? Pehlivan baktı ki geliyorlar. yaklaştılar nerede ise kavuşacaklar, dedi. At, usturayı geriye doğru at, dedi. Attı usturayı pehlivan kız, arkalarında kalan yerler öyle keskin taşlık oldu ki, TEPEGÖZLER çok uğraştılar, bir türlü yol alamadılar. Pehlivan at üstünde epey yol alıp, uzaklaştı. At tekrar sordu pehlivana : "Dön bak geliyorlar mı?" Pehlivan baktı ki yaklaşmışlar. At bu sefer dedi ki : "Öküzün kuyruğunu at geriye". Attı kuyruğu, arka taraf öyle bir sık ormanlık oldu ki, karınca geçmez.

TEPEGÖZLER, bu sık ormanlıktan ken dilerini seçene kadar, bunlar bir müddet daha yol aldılar. Pehlivan yine döndü, baktı gördü ki bir şey kalmamış hemen yetişecekler. At bu sefer de tulumdan şarabı geriye boşalt, dedi.

Pehlivan tulumu boşalttı. Arka taraf oldu bir deniz. TEPEGÖZLER denizin o geçesinde, kır at ile pehlivan beri geçesinde istirahat etmede olsunlar..

TEPEGÖZLER aralarında müşavereye başladılar, ne yapalım diye.. Hocaları dedi ki :

— Eğer bana itaat ederseniz, ben bir şeyler yaparım.

Hepsi itaat edeceklerini bildirdiler hocaya. Hoca dedi ki : arkadaşlar ellerinizi kaldırmayın bir dua edeyim. Tanrı Taala TEPEGÖZLER'in DUASINI kabul ederdi. Çünkü onların cezası vardı; kötü fiil işledikleri için Tanrı tarafından cezalandırılmışlardı. Bunun için GÖZLERİ TEPEDEDEN oldu. Önlerinde şem'-çerak taşı hem ya-

nar hem de TEPEGÖZLER'e nafaka ikram ederdi. Yeme içmeleri yoğudu. Yetmiş beş yıl geçti aradan; onlar sandılar ki yine bu andayız: boyuna uyumuşlardı.

Hoca duaya başladı: Ateşimizi götüren insanoğlu eğer erkişi ise Tanrı onu karı yap sün; eğer hatun ise Tanrıya yalvarırım onu erkişi yapsın, pehlivan olsun: nâmi söylesin..

O vakit pehlivan kızın aklına geldi ki, ata binersem bir daha inemem, dışarı çıkıp abdest edeyim, dedi. TEPEGÖZLER DUAE'TTİLER, Tanrı Taala kabul etti dualarını. Kız dışarı çıkınca, erkişi olduğunu anladı.

Altun sini ile şem'-çerak taşını eline aldı. Kırat, bin bakayım dedi, bindi. Yum gözlerin, yumdu; aç gözlerin, açtı. Bir anda şehrin kenarına geldiler. Padişaha müjdeci gitti : Damadın şem'-çerak taşını almış geliyor dediler. Valide sultan ile şehzade hanım ağlamaya başladılar. Bu zulümkar yine nerden kurtulup geriye geldi, dediler.

O güne kadar pehlivan, at ile geldiğinde atını tavlama kendi eliyle bağlardı. Nefs-i emmare hevesinden, attan inince bu sefer kırata tavlamanın kapısını gösterdi. Kendi de hemen şem'-çerak taşıyla padişahın huzuruna girdi.

— Al dedi, şevketli babam; istediğin bu şem'-çerak taşı değil miydi ?

Padişah diliyle dua etti, kalbinden de beddua. Gel haberi nerden verelim :

Uçtu kırat behava olup gitti. İkinci zamanydı, pehlivan odasına doğru yürüdü, kız başladı ağlamağa. Ben gitmem onun yanına diye, Anasıyla babası kız zorla göturdüler, içeri tıktılar. Kapıyı çektiler üstlerine.

Valide sultan geldi, kapının kilit deliğinden yine baktı. Damat yorgun öfkeli geldi, kızına yine bir fenalık eder olmasın diye. Baktı ki pehlivan kızlarını almış bağrına basmış. Hemen geri dönüp padişahın elinden öptü..

— Şevketlim müjde olsun ki damat, evlâdımıza yakınlık etmiş, bağrına basmış, dedi.

Padişah dellâl ile nida ettirdi :

— Pehlivanım TEPEGÖZLER'den Şem' çerağ taşını getirdiği için kırkgün kırk gece düğün olacak. Hazırlıklar yapıldı, kırk gün, kırk gece toy düğün oldu. Onlar yediler içtiler, muratlarına geçtiler.

Kızılay Uluslararası Bebek Sergisi

Türkiye Kızılay Derneği, Kızılhaç teşkilâtıyla işbirliği yaparak hemen bütün memleketlerin mahallî kıyafetlerini teşhir etmek üzere düzenlediği milletlerarası bebek sergisi' evvelki ay İstanbul'daki Spor ve Sergi Sarayın'da açılmıştır. Bu büyük sergide yüzlerce bebek teşhir edilmiştir. Her memleketin özelliklerini gösteren dekorlar içinde, mizansenli olarak hazırlanan bu sergi, Türkiye'de tertiplenenlerin dördüncüsüdür. Kızılay Derneği, aynı teşkilâtın yabancı ülkelerdeki sergilerine daha önce de katılmış bulunmaktadır.

Halkın parasız olarak ziyaret ettiği sergide ayrıca Kızılay rehabilitasyon merkezinde yapılan bebeklerden başka yirmiyeye yakın Türk sanatçısının eserleri de yer almıştır. Yerli bebekler satışa da arz edilmiş, dış ülkelerden gelenler sadece teşhir olunmuştur.

Milletlerarası bebek sergisine, Kızılhaç ve Kızılay teşkilâtının yüzüncü yılı olma mü nasebetiyle büyük bir ehemmiyet verilmiştir.

Yarım asırlık fahrî Kızılaycı Nedim Akçer, bebekler konusunda şunları söylemiştir :

"— Bu sergimizin başlıca özelliği, diğer senelerde olduğu gibi münferit bebeklerle iştirâk olmayıp, tablolar halinde mâna ifade eden sahnelerle iştirâktir. Tarihi ve millî hayatımızdan alınmış tablolar yüzünden İstanbul'un yedisinden yetmişine kadar bütün hemşehrileri ilgilendirmiştir.

Eski tarihimizi canlandıran bütün sahneler en ince teferruatına kadar platolarda hayat kazanmışlar.

Göksu deresindeki sandal sefasından mevlevihanedeki semaa, Ermeni kadın terzihanesinde anahtar deliğinden kız beğenmeye, bir evdeki sünnet cemiyetine kadar dinî ve sosyal bütün eski İstanbul hayatı teker teker canlandırılmıştır.

Bu tablolar arasında neler isterseniz var. Hidrellezde kadınların saçak altında dilek mumu yakmaları, efelerin çayırda kadın oynatması Kapalıçarşıda terlik satan zenneci ihtiyar, mesire yerinde kadınların eline mektup sıkıştırılan çapkınlara kadar her türlü hayat sahnelerine bu panolar içinde yer verilmiş. Bilhassa Hülle gibi is-

lâm hayatındaki hile-i şer'iyeler bile bu konuların arasına alınmıştır.

Kızılayın bu sefer tertiplelediği Bebek Sergisi gençler için bir nevi eğitim vasıtası, yaşlılar için ise eski devirleri bir kere daha canlandıran zevkine doyum olmaz bir tarih meşheri yerine geçmiştir.

★ ★ ★

LİSE VE DENGE OKULLAR HALK OYUNLARI YARIŞMASI

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
MİLLÎ FİKLOR ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : 348

Konu : Millî oyun yarışması hak.

Ankara 17. 9. 1968

Son Havadis Gazetesi İdaresince lise-ler ve denge okullar arasında bir Millî Oyunlar yarışması düzenlenmiştir.

Başkanlığımız, Türk kültürü konusunda emeği geçen resmî ve özel her teşekküle olduğu gibi, folklorumuzun okullarda daha fazla önem kazanmasında faydalar sağlayacağı muhakkak olan böyle bir yarışmayı düzenleyen Son Havadis Gazetesi-ne de yardımını kendine görev saymıştır.

Bu bakımdan "Son Havadis Gazetesince hazırlanıp ilinize gönderilecek olan "Lise-ler ve Denge Okullar Arası Millî Oyunlar Yarışması Talimatı" alınır alınmaz gerekli hazırlık çalışmalarına başlanması uygun görülmüştür.

Bunun için şimdiden iliniz sınırları içinde oynanan ve ilinize ait olan oyun ve kıyafetlerin ciddi bir şekilde etüt edilmesi gerekli bulunmuştur.

Ancak, her ne şekilde olursa olsun, oyun, müzik ve kıyafetlerimizin güzel olması endişesiyle, onların şekil, düzen, hareket, ses, renk ve biçimlerinde herhangi bir değişikliğe meydan verilmemesi hususu bu konuda çalışacaklara önemle hatırlatılmalıdır.

Yukarıda adı geçen yarışmalara katılacak olan iliniz okul adlarının liste halinde "Son Havadis Gazetesi, Şerefefendi sokak No. : 30 Cağaloğlu - İstanbul" adresine en kısa zamanda gönderilmesinin teminini rica ederim .

Güzellik
banyonuz
için

kullanınız

Puro, sizi daha genç,
daha güzel gösterir...
Puro, cildinize,
hayranlık yaratan
bir cazibe verir.

Bol köpüklü - Nefis kokulu

PURO

SİZİN ÖZ MALINIZDIR

(Yeni Ajans : 4709 — 104)

Yıllık aboneli : 12,
altı aylık aboneli : 6
liradır.
Yurd dışı senelik abone :
\$ 3, £ 1

**TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI**

Basılmıyan yazılar
istenince geri gönderilir
Dizgi ve baskı :
HALK MATBAASI
İstanbul

Sahibi : İHSAN HİNÇER
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :
BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul. Tel. : 22 49 74

TÜRK FOLKLOR (= HALKBİLGİSİ) DERNEĞİNİN YAYIN ORGANIDIR